

KANCELARIA
SENATU

BIURO ANALIZ,
DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Ośrodki
polonoznawcze
w Europie i Ameryce
Północnej. Analiza
stanu obecnego
oraz rekomendacje
działań wspierających

Opinie
i ekspertyzy

OE-306

WARSZAWA 2020

Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji zamawia opinie, analizy i ekspertyzy sporządzone przez specjalistów reprezentujących różne punkty widzenia. Wyrażone w materiale opinie odzwierciedlają jedynie poglądy autorów. Korzystanie z opinii i ekspertyz zawartych w tym zbiorze bez zezwolenia Kancelarii Senatu dopuszczalne wyłącznie w ramach dozwolonego użytku w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 880 ze zm.) i z zachowaniem wymogów tam przewidzianych. W pozostałym zakresie korzystanie z opinii i ekspertyz wymaga każdorazowego zezwolenia Kancelarii Senatu.

© Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2020

Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji
Dyrektor – Agata Karwowska-Sokolowska
tel. 22 694 94 32, fax 22 694 94 28,
e-mail: Agata.Karwowska-Sokolowska@senat.gov.pl

Wicedyrektor – Danuta Antoszkiewicz
tel. 22 694 93 21,
e-mail: Danuta.Antoszkiewicz@senat.gov.pl

Dział Analiz i Opracowań Tematycznych
tel. 22 694 92 04, fax 22 694 94 28
Redaktor prowadzący – Urszula Luboińska

Opracowanie graficzno-techniczne
Centrum Informacyjne Senatu
Dział Edycji i Poligrafii

Kancelaria Senatu
wrzesień 2020

Wprowadzenie

Na wstępie należy poczynić istotne zastrzeżenie terminologiczne związane z mnogością różnych instytucji, które w prezentowanych ekspertryzach są zbiorczo nazwane jednostkami zajmującymi się studiami polonoznawczymi. Zróżnicowanie to dotyczyć może formy: można bowiem mówić zarówno o samodzielnych instytucjach prowadzących badania nad Polską (np. Deutsches Polen-Institut w Darmstadt), ośrodkach polonoznawczych funkcjonujących na Uniwersytetach (np. Zentrum für Interdisziplinäre Polenstudien na Uniwersytecie w Viadrinie), czy też mniejszych formach (katedrach, zakładach, lektoratach). Dodatkowo mamy także do czynienia z różnego rodzaju organizacjami pozarządowymi zrzeszającymi polonistów (np. Polish Institute of Arts and Sciences of America – PIASA), czy też wspierających badania nad Polską (np. Fundacja Kościuszkowska). Ponadto zróżnicowanie może także dotyczyć konkretnego tematu badań – wiele bowiem z takich jednostek prowadzi dydaktykę i badania z zakresu filologii polskiej (zarówno językoznawstwa, jak i literaturoznawstwa) i zazwyczaj funkcjonuje w ramach szerszych struktur (np. wydziałów, bądź instytutów) slawistycznych. Część jednak ma szersze zainteresowania i prowadzi badania nt. polskiej historii, kultury, polityki czy społeczeństwa. Ostatnia oś zróżnicowania związana jest z dominującą formą działań. O ile bowiem większość z tych jednostek prowadzi akademicką działalność dydaktyczną, to część z nich ma charakter jedynie badawczy i typowych zajęć dla studentów nie prowadzi.

Cel i metodologia badania

Cele badania dotyczące jednostek zajmujących się szeroko rozumianymi studiami polonoznawczymi były trojaki i obejmowały:

1. określenie kondycji jednostek zagranicznych zajmujących się studiami polonoznawczymi nad Polską – zarówno obecnej sytuacji, jak i perspektyw funkcjonowania w najbliższej przyszłości;
2. diagnozę wsparcia ze strony państwa polskiego dla jednostek zagranicznych zajmujących się studiami polonoznawczymi;
3. określenie potencjalnych potrzeb jednostek zagranicznych zajmujących się studiami polonoznawczymi w zakresie współpracy z polskimi instytucjami oraz wsparcia ze strony polskiego państwa.

Analiza sytuacji i wsparcia jednostek polonoznawczych obejmowała instytucje zlokalizowane w krajach Unii Europejskiej oraz Ameryki Północnej. Badanie składało się z kilku etapów:

1. analizy **materiałów zastanych (desk research)** dotyczącej zakresu i form współpracy państwa polskiego z jednostkami zagranicznymi zajmującymi się studiami polonoznawczymi (kwestie formalnoprawne, finansowe, etc.); analiza obejmowała przegląd dokumentów, statystyk i materiałów promocyjnych udostępnianych przez agendy państwa polskiego oraz instytucje szkolnictwa wyższego, instytucje badawcze, think-tanki, fundacje i stowarzyszenia wspomagające szkolnictwo wyższe i badania w Polsce i za granicą;
2. sporządzenie **listy jednostek** polonoznawczych w krajach europejskich i Ameryki Północnej wraz z ich krótką charakterystyką;
3. **6 wywiadów pogłębionych online o charakterze eksperckim z przedstawicielami państwa polskiego** zajmującymi się kontaktami z jednostkami zagranicznymi zajmującymi się studiami polonoznawczymi; wywiady przeprowadzono z przedstawicielami Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej, Fundacji na rzecz Nauki Polskiej i Uniwersytetu Warszawskiego;
4. **badania ankietowego online z przedstawicielami jednostek zagranicznych zajmujących się studiami polonoznawczymi**; łącznie ankietę w dwóch wersjach językowych (polskiej i angielskiej) rozesłano do ponad 150 jednostek z czego odpowiedzi udzieliło 34 przedstawicieli instytucji ze Stanów Zjednoczonych (10), Włoch (6), Niemiec (4), Kanady (2), Szwajcarii (2), Austrii, Chorwacji, Czech, Francji, Serbii, Słowacji, Słowenii, Szwecji, Węgier i Wielkiej Brytanii (po 1).
5. **10 wywiadów pogłębionych z przedstawicielami wybranych jednostek zagranicznych zajmujących się studiami**

polonoznawczymi o różnej specyfice i w różnych lokalizacjach; wywiady te miały na celu pogłębić wiedzę uzyskaną w toku badania ankietowego i obejmowały 6 wywiadów z instytucjami z Europy (Niemcy, Serbia, Szwajcaria, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania) i 4 z Ameryki Północnej (Kanada i USA).

Tak postawione cele badawcze pozwoliły przygotować **3 ekspertyzy**, które obejmują:

1. **Opis formy współpracy państwa polskiego z jednostkami zajmującymi się studiami polonoznawczymi z perspektywy państwa polskiego**
2. **Charakterystykę jednostek zagranicznych zajmujących się studiami polonoznawczymi.**
3. **Opis formy współpracy państwa polskiego z jednostkami zajmującymi się studiami polonoznawczymi z perspektywy tych jednostek;**

Badanie zrealizowane zostało w okresie maj-lipiec 2020 r. przez zespół w składzie: dr hab. Michał Nowosielski (Ośrodek Badań nad Migracjami UW – ekspertyza nr 1), dr Marcin Gońda (Centrum Studiów Migracyjnych UE – ekspertyza nr 2) i dr Ignacy Józwiak (Ośrodek Badań nad Migracjami UW – ekspertyza nr 3).

Na prośbę badanych wszystkie uzyskane wypowiedzi zostały zanonimizowane.

Dr hab. Michał Nowosielski
Ośrodek Badań Nad Migracjami
Uniwersytet Warszawski

Formy współpracy państwa polskiego z jednostkami polonoznawczymi z perspektywy państwa polskiego

Wprowadzenie

Celem ekspertyzy jest diagnoza form współpracy państwa polskiego z jednostkami polonoznawczymi, oraz wsparcia udzielanego przez państwo polskie tym jednostkom. Dodatkowo chciałbym także określić cele tej współpracy z punktu widzenia interesów państwa polskiego.

Rola zagranicznych jednostek polonoznawczych z punktu widzenia państwa polskiego

Określenie roli jednostek polonoznawczych z punktu widzenia interesów państwa polskiego nie było łatwe. Poszczególni rozmówcy posługiwali się raczej ogólnikami, czy też unikali jasnych deklaracji w tym zakresie. Zazwyczaj uznawano, że główną ich rolą jest propagowanie wiedzy o Polsce w kraju ich funkcjonowania. Pojawiały się więc wypowiedzi takie jak: „*promowanie polskiej kultury i kraju*”, „*prezentacja pewnego modelu społeczno-kulturowego, który panuje w Polsce i upowszechnianie wiedzy nt. Polski*” czy „*szerzenie wiedzy na temat Polski, znajomości języka i kultury polskiej*”. Czasami pojawiały się też wypowiedzi sugerujące, że osoby zaangażowane w studia polonoznawcze, znające język polski i polską kulturę mogłyby stać się swoistymi „*ambasadorami Polski*” czy też „*interlokutorami dla państwa polskiego*”. W końcu dostrzegano także ich rolę w realizacji zadań MSZ czy też przedstawicielstw dyplomatycznych, „*które mają za zadanie promować wiedzę nt. Polski, Polaków, ułatwiać kontakty, w różnych dziedzinach, przedstawicieli nauki z obcokrajowcami, co ma przynosić Polsce zysk i podnosić naszą pozycję międzynarodową. W tym wszystkim mieści się również upowszechnianie języka polskiego oraz historii, kultury, reagowanie na*

nieprawdziwe informacje, dezinformację, wzmacnianie wizerunku, wykorzystywanie różnych okoliczności do wzmocnienia Polski". W takich wypadkach odbiorcą końcowym działań państwa polskiego wobec tych jednostek są mieszkańcy krajów w których te jednostki funkcjonują i którzy, dzięki tym jednostkom, mogą zwiększyć swoją wiedzę na temat Polski – przede wszystkim studenci tych jednostek, lub też inni odbiorcy ich działań – naukowcy, dziennikarze, czy w końcu szersza publiczność.

Warto podkreślić, że w wypowiedziach badanych stosunkowo rzadko pojawiały się bardziej krytyczne spojrzenia na potencjał i możliwości jednostek polonoznawczych w zakresie promowania Polski. Jeden z badanych zauważył, że tego typu przekaz jest jednak skierowany przede wszystkim do odbiorcy elitarnego i jego zasięg jest tym samym ograniczony: *„jest to ważne środowisko, wspieranie rozumienia i poznania Polski, polskiej kultury i języka w elitach różnych krajów – jest to bardzo ważne. To przybliża, służy budowaniu mostów. Jednocześnie jest to działalność, która ma konkretny krąg odbiorców – zwykle elitarnych”*.

Poza celami ogólnymi pojawiały się także czasem cele szczegółowe, związane ze specyfiką badanych instytucji państwa polskiego. Dość często podnoszona przez moich rozmówców była rola związana ze skupiskami Polonii funkcjonującymi w krajach, w których te jednostki działają. Dla części bowiem z badanych oczywistym było, że mogą one służyć poszerzaniu i promowaniu wiedzy na temat Polonii i migrantów z Polski. Co ważne w tym kontekście pojawia się sugestia, iż mogą one również dostarczać wiedzy instytucjom państwa polskiego, pełniąc niejako funkcję ekspercką i wspierającą np. działania pałacówek dyplomatycznych. Są one szczególnie cenne ze względu na „insiderską” perspektywę kraju pobytu, głębszą wiedzę na temat krajowych, regionalnych czy wręcz lokalnych uwarunkowań: *„doceniamy dorobek tych ośrodków, bo oni często mają większą orientację w warunkach na miejscu”*. Co ważne wiedza ta nie musi ograniczać się do kwestii społeczno-politycznych, ale dotyczyć może szerszego spektrum spraw związanych np. z dydaktyką języka polskiego jako języka obcego. Inni z badanych zwracali uwagę, że jednostki polonoznawcze mogą pełnić ważną rolę w nauczaniu języka polskiego i przekazywaniu wiedzy nt. Polski kolejnym pokoleniom Polonii: *„z jednej strony mogłyby się one angażować w nauczanie języka polskiego i przybliżanie polskiej kultury wśród Polonii w danym kraju, w tym także ułatwianie powracania do korzeni osób, które mogły utracić kontakt z Polską”*. Pojawiła się także opinia, że ośrodki polonoznawcze mogłyby w pewnych wypadkach pełnić rolę platformy porozumienia pomiędzy różnymi środowiskami Polonii: *„Polonia amerykańska jest*

skłócona – takie jednostki mogły by się stać pewnym rodzajem platformy kontaktu między nimi”.

Inni rozmówcy zwracali uwagę na to, że rozwój jednostek polonoznawczych – szczególnie tych na uniwersytetach – oraz upowszechnianie znajomości nauki języka polskiego i jego certyfikacja są także realizacją celu związanego ze zwiększeniem liczby zagranicznych studentów na polskich szkołach wyższych. Wedle obowiązujących przepisów obcokrajowcy, którzy posiadają znajomość języka polskiego na poziomie C1 poświadczoną państwowym certyfikatem mają prawo do darmowej nauki w polskim systemie szkolnictwa wyższego: *„rolą jest nie tylko wspieranie nauki języka polskiego za granicą, ale także, jeśli nie przede wszystkim, zachęcenie tych ludzi do przyjazdu do Polski na studia”.*

System wsparcia jednostek polonoznawczych przez instytucje państwa polskiego

Formy wsparcia

W trakcie badań udało się wyodrębnić kilka podstawowych rodzajów wsparcia ze strony instytucji państwa polskiego i skierowanych do jednostek polonoznawczych. Jak się wydaje główną formą wsparcia jest wysyłanie lektorów języka polskiego na zagraniczne uniwersytety. Program lektorski pierwotnie realizowany był przez MNiSW, obecnie zaś przez NAWA (Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej), pod nazwą „Lektorzy NAWA”, obejmuje corocznie około 80 osób wysyłanych do różnych krajów. Państwo polskie finansuje stypendium dla lektorów oraz koszty ich pobytu na zagranicznych uczelniach, ponadto oferowane jest wsparcie na zakup materiałów dydaktycznych. W niektórych wypadkach wysyłanie lektorów wynika bezpośrednio z bilateralnych umów dotyczących współpracy w zakresie nauki i szkolnictwa wyższego (zazwyczaj na zasadzie wymiany lektorów) – przede wszystkim dotyczy to najbliższych sąsiadów Polski, choć nie tylko. Obecnie jednak odchodzi się od umów na rzecz rozwiązań określanych jako bardziej „rynkowe” i które wynikają z konkretnego zapotrzebowania na wsparcie lektorów. Możliwe są tu dwie sytuacje. Po pierwsze, same uczelnie zgłaszają do NAWA zapotrzebowanie na lektora. Po drugie, może być to wspólna inicjatywa placówki dyplomatycznej i uczelni. W takich sytuacjach to placówka dyplomatyczna może dostrzec potrzebę rozwinięcia lektoratu: *„zazwyczaj każdy dobry ambasador za punkt honoru przyjmuje, że jeśli nie ma gdzieś takiego lektoratu w kraju to by do czegoś takiego*

doprowadzić podejmuje rozmowy polityczne, inicjatywę, potem gdy przychodzi czas podjęcia twardych zobowiązań, wtedy wkracza NAWA”.

Lektorzy trafiają do uczelni, które mają różne oczekiwania oraz są różnie sytuowani w ich strukturach. Z jednej strony bowiem ich zadaniem jest wspieranie procesu nauki języka na uczelniach wyższych, z drugiej jednak uczelnie czasem określają dokładne kompetencje oraz dodatkowe umiejętności lektorów, którzy są im potrzebni: *„To są ludzie których rekrutujemy i wysyłamy my, zgodnie z oczekiwaniami uczelni zagranicznych, i oni jadą uczyć języka, czasami literatury, czasami językoznawstwa w zależności od tego jaki program dana uczelnia oferuje. (...) My profesjonalizując nasze działania wprowadziliśmy taką zasadę sygnalizowania nam co roku przez uczelnie przyjmujące, jakiego specjalisty oczekują, od czego lektor ma być ekspertem, czego uczelnia od niego oczekuje i czasami są to bardzo konkretne oczekiwania: <<chcemy, aby uczył języka polskiego, ale prócz tego jeszcze ekonomii>>. Nie zawsze będziemy w stanie sprostać takim oczekiwaniom, ale robimy co możemy”.* To zróżnicowanie oczekiwań wydaje się wynikać z faktu, różnego usytuowania lektorów. Tam, gdzie trafiają oni tylko do tzw. studiów języków obcych obsługujących różne kierunki studiów, tam zazwyczaj zwraca się uwagę na tylko na naukę j. polskiego jako obcego. Jednak tam, gdzie lektorzy uczą na bardziej specjalizowanych kierunkach (np. polonistykach, czy innych rodzajach studiów polonoznawczych), tam większe jest oczekiwanie specjalistycznej wiedzy: *„To są świetni, starannie dobrani nauczyciele języka polskiego, ale ze względu na to, że nasza oferta trafia do różnych instytucji, w różnym stopniu zainteresowanych Polską (czasami to jest lektorat, czasami to jest polonistyka, czasami to jest coś innego). Czasami uczelnie oczekują od lektorów czegoś więcej niż prowadzenia samego lektoratu”.*

Ponadto w samej procedurze wyboru zwraca się uwagę na to, by lektorami zostały osoby, które mają wiedzę na temat Polski oraz umiejętność jej przekazania oraz – jeśli to możliwe – „zarażenia” studentów zainteresowaniem na temat Polski: *„Oprócz tego my oczekujemy od lektorów, że będą to osoby z darem do przekonywania do Polski, do zachwycenia Polską cudzoziemców. Nie chcemy, by jechali tam tylko po to, by uczyli komunikacji po polsku, ale by tej nauce języka towarzyszyło przekazywanie wiedzy o kulturze, pokazanie naszego dorobku”.* Zadania samych lektorów wykraczają tylko poza nauczanie. Oczekuje się od nich bowiem także organizowania eventów dotyczących Polski oraz nawiązania współpracy z partnerami, którzy mogliby być pomocni w promowaniu Polski: *„Sprawdzamy to w procedurze wyboru – czy są gotowi i mają pojęcie jak zorganizować jakieś*

wydarzenie, czy wiedza jakie instytucje i jednostki na miejscu – w kraju, do którego jadą mogą być ich potencjalnymi partnerami. Zawsze zachęcamy do współpracy z placówkami i instytucjami polskimi, ale lektorzy muszą wiedzieć kogo jeszcze zachęcić do współpracy i organizacji różnych wydarzeń”.

Program lektorski jest rozwijany dwutorowo – NAWA planuje zwiększyć liczbę lektorów do ok. 100 osób rocznie oraz odnotowuje się zwiększanie nakładów na cele związane z nauką języka polskiego „Przed powstaniem NAWY budżet na promocję języka polskiego wynosił ok. 20 mln złotych – obecnie jest to ok 50 mln¹. Liczba lektorów pozostaje na podobnym poziomie”. Co więcej dostrzega się także, że lektorzy mogą w pewnej perspektywie i przy pewnym zaangażowaniu dążyć do tego, by obecność polonoznawstwa na zagranicznych uniwersytetach rosła: „Lektorzy mogą w niektórych wypadkach stawać się swoistymi załączkami katedr studiów polskich. Wiele zależy od jakości osoby, którą tam wysyłamy”.

Należy także odnotować, że program lektorski wspierany jest przez MSZ, placówki dyplomatyczne oraz Instytuty Polskie. Poza opisanymi wcześniej wypadkami angażowania się placówek dyplomatycznych w powstawanie nowych lektoratów można tu mówić o jeszcze dwóch sytuacjach. Po pierwsze, o sytuacjach rutynowych, kiedy przedstawiciele tych instytucji wspierają promocyjne działania lektorów: „odbywa się to w różny sposób. Od spotkań przed rozpoczęciem roku akademickiego, gdzie uczestniczą przedstawiciele Instytutów Polskich i promują na katedrze studiów zachęcanie do wyjazdów do Polski, poprzez akcje w środowiskach akademickich”. Po drugie, można mówić także o sytuacjach nadzwyczajnych, zwykle związanych z groźbami likwidacji lektoratu, czy też polonistyki. W takich sytuacjach placówki dyplomatyczne starają się w miarę swoich możliwości interweniować. „Pomoc lektorom w przypadku groźby wyrugowania języka polskiego z programu, kontakty w władzami akademickimi”.

Oprócz programu lektorskiego NAWA oferuje także inne formy wsparcia – zarówno indywidualnego, jak i instytucjonalnego – związanego z nauką języka polskiego, czy też polonoznawstwem. Przykładami takich działań są programy:

- „Promocja języka polskiego” – skierowany do instytucji. Polskie jednostki szkolnictwa wyższego i badawcze mogą wnioskować

---

1 Mowa to o sumie przeznaczanej na wszystkie działania NAWA związane z promocją języka polskiego. Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację programu „Lektorzy NAWA” to 6 320 000 zł.

o granty, które można realizować w partnerstwie z zagranicznymi jednostkami. Na stronie programu czytamy: „*Celem Programu jest promocja języka polskiego powiązana z elementami historii i kultury Polski poprzez finansowanie przedsięwzięć budujących jakość nauczania i prestiż języka polskiego jako obcego, trwale wpływających na wizerunek Polski w świecie*”². Jak zauważają badani cele te mogą być realizowane w różny sposób: „*poprzez konferencje, wydawnictwa, czy wspieranie polonistyk, które upadają... Ten program jest odpowiedzią na różne bolączki, ale też zachęcamy też do nowych form promocji języka polskiego*”.

- „Letnie kursy języka i kultury polskiej” – organizowane przez polskie uczelnie i finansowane przez NAWA. Na trwające 3-4 tygodnie kursy przyjeżdża ponad 700 osób z różnych krajów. Jak zauważają moi rozmówcy często są to studenci lektoratów finansowanych przez NAWA, co pozwala osiągnąć dodatkowy efekt synergii. Studenci postrzegani są jako potencjalni multiplikatorzy wiedzy o Polsce „*Absolwenci tych kursów też później mogą się stać swoistymi ambasadorami Polski za granicą.*”
- „Polonista” – program skierowany do studentów zagranicznych polonistyk, który umożliwi im odbycie części studiów na polskim uniwersytecie oraz naukowców, którzy również mogą uczyć się języka polskiego bądź prowadzić badania.

Osobną, interesującą formą wsparcia jest finansowanie tzw. katedr polskich. Obecnie formę tę można scharakteryzować jako załączkową, bądź pilotażową. Do tej pory sfinansowano bowiem utworzenie dwóch takich katedr:

- **Polish Chair na Uniwersytecie Columbia, USA, Nowy Jork**³

Wspólna inicjatywa Fundacji na rzecz Nauki Polskiej oraz Fundacji Kościuszkowskiej. Dzięki zebraniu sumy ok. 3 mln dolarów, którą pozyskano częściowo ze strony Polonii, częściowo także od polskich firm, przekazano Columbia University tzw. *endowment* (kapitał żelazny), który jest finansowym zabezpieczeniem funkcjonowania katedry w kolejnych latach. Katedrę uruchomiono w 2014 r.

Warto odnotować, iż amerykańskie uczelnie cechuje duża autonomia w zakresie prowadzenia poszczególnych jednostek i obsady stanowisk. Autonomia zakłada również niezależność od

---

2 Program Promocja języka polskiego, <https://nawa.gov.pl/jezyk-polski/promocja-jezyka-polskiego>.

3 <https://ece.columbia.edu/polish-studies>.

fundatorów, stąd brak wpływu polskich fundatorów na funkcjonowanie Katedry.

Kierowniczką katedry jest dr Małgorzata Mazurek. Jak twierdzą badani oceny tej inicjatywy po polskiej stronie są raczej negatywne. Zwraca się uwagę na to, że nie spełnia ona oczekiwań strony polskiej, co częściowo może być spowodowane doбором osoby sprawującej to stanowisko, a częściowo postawą samego Columbia University częściowo zaś nieuleganiem presji ze strony przedstawicieli fundatorów dotyczącej form promocji Polski.

- **Cambridge Polish Studies na Uniwersytecie Cambridge, Wielka Brytania⁴**

Powstało z inicjatywy Fundacji na rzecz Nauki Polskiej przy wsparciu polonijnego funduszu z Wielkiej Brytanii. Przez cztery lata funkcjonowało w ramach programu pilotażowego. Po tym czasie finansowanie zapewniło MNiSW, które sfinansowało wyłożenie przez Uniwersytet Warszawski kapitału żelaznego. Umowa została podpisana przez UW i University of Cambridge w 2017 r. Umowa zabezpiecza częściowo interesy strony polskiej, min. poprzez wprowadzenie organu Rady, w której połowa członków pochodzi z University of Cambridge, połowa zaś z polskiej strony. W ramach umowy finansowane jest nie tylko funkcjonowanie katedry i jej kierownika, ale także wymiana akademicka – wizyty naukowców z UW na University of Cambridge, oraz pobyty studentów z University of Cambridge na UW.

Szefem katedry jest dr Stanley Bill, który przez badanych jest oceniany pozytywnie, jako osoba zaangażowana, sprawiająca, że poziom naukowy katedry jest wysoki, konkurencyjny nawet w obrębie samego University of Cambridge.

Należy tu podkreślić, że taka forma organizacyjna – finansowanie przez MNiSW współpracy dwóch uniwersytetów – polskiego i brytyjskiego okazała się efektywna. Spowodowała bowiem nie tylko utworzenie katedry, ale także stała się elementem formalnej współpracy obu uniwersytetów, co z punktu widzenia UW jest bardzo wartościowe. Istnieje także potencjał rozwoju i pogłębienia tej kooperacji.

Warto zauważyć, że są to w pewnym sensie pilotażowe formy współpracy. Fundacja na rzecz Nauki Polskiej postulowała od dłuższego czasu rozszerzenie tego programu i nawiązanie podobnej współpracy z większą liczbą zagranicznych uniwersytetów. Mimo

---

⁴ <https://www.mml.cam.ac.uk/polish>

generalnie pozytywnego odzewu ze strony instytucji państwa polskiego na razie nie powstały nowe katedry studiów polskich, które byłyby finansowane przez stronę polską. Prowadzone są rozmowy z uniwersytetem w Hajfie między ministerstwami właściwymi do spraw nauki i szkolnictwa wyższego Polski i Izraela. Moi rozmówcy podkreślali, że utworzenie takiej jednostki i finansowanie jej przez stronę polską miałyby wielkie znaczenie dla promocji Polski w Izraelu: *„Teraz rysuje się perspektywa wsparcia katedry języka polskiego na uniwersytecie w Hajfie – od 12 lat prowadzą badania nad Polską, wspiera to relacje polsko-izraelskie, pozwalają na odkłamywanie różnych niewłaściwych kodów pamięci”*. Z drugiej strony zwracali oni uwagę na to, że jest to wspólna, oddolna inicjatywa równych instytucji *„To jest idea Instytutu Polskiego, ambasady i samego uniwersytetu w Hajfie, który jest zainteresowany, opracował główne założenia tego projektu i zgłosił to do MNiSW”*.

Strategia wsparcia polonoznawstwa na świecie

Brak jest jednej spójnej strategii w odniesieniu do wspierania polonoznawstwa na świecie. Pytani o ten problem rozmówcy z różnych instytucji zazwyczaj odwoływali się do różnych dokumentów właściwych dla instytucji, które reprezentowali. Pojawiały się więc odwołania do:

- „Strategii polskiej polityki zagranicznej 2017-2021”⁵, gdzie pojawiają się m.in. postulaty: *„Wypracować program promocji międzynarodowej Polski, uwzględniający jej dorobek historyczny oraz osiągnięcia współczesne, w tym kulturalne, i jednocześnie postępujący się przekazem zdolnym dotrzeć do współczesnego odbiorcy, zakorzenionego w różnych kręgach cywilizacyjnych”*, *„Wypracować założenia dyplomacji naukowej, promujące polskie osiągnięcia i potencjał naukowy Polski w budowaniu pozytywnego wizerunku międzynarodowego”*, *„Wzmacniać międzynarodowy autorytet Polski poprzez aktywną politykę stypendialną i budowanie trwałych relacji z absolwentami z zagranicy”*, czy *„Dążyć do przekształcenia nauki języka i kultury polskiej w jeden z najważniejszych instrumentów budowy pozytywnego wizerunku”*.

---

5 Strategia polskiej polityki zagranicznej 2017-2021, <https://www.gov.pl/attachment/8196524f-687b-40e6-aca8-82c53ff8e6db>.

- „Rządowego programu współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015-2020”⁶, w którym wyraźnie wiąże się tę strategię z „polityką edukacyjną”, która *„Realizowana jest w ramach współpracy resortów właściwych do spraw zagranicznych, oświaty i wychowania oraz nauki i szkolnictwa wyższego. Działania edukacyjne obejmują m.in. dbałość o zapewnienie infrastruktury prawnej umożliwiającej funkcjonowanie oświaty polskiej w krajach zamieszkania Polonii i Polaków żyjących za granicą, kierowanie nauczycieli do pracy za granicą i doskonalenie zawodowe nauczycieli polonijnych, prowadzenie szkolnych punktów konsultacyjnych, wspieranie szkół polonijnych oraz przyznawanie stypendiów dla osób polskiego pochodzenia studiujących w Polsce i w krajach zamieszkania”*. Ponadto w celach strategicznych wymienia się także *„Wspieranie nauczania języka polskiego, w języku polskim i wiedzy o Polsce wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących”*, przy czym *„nacisk winien być położony na rozwijanie nauki języka polskiego i w języku polskim w systemach szkół publicznych innych państw”*. Dodatkowo pojawia się cel *„Rozwój kontaktów – młodzieżowych, naukowych, kulturalnych, gospodarczych, sportowych oraz współpracy samorządów – z Polską”*, gdzie wskazuje się na konieczność rozwijania więzi młodego pokolenia z Polską. Z kolei w *Katalogu ważniejszych działań instytucji realizujących Program* wskazuje się na odpowiedzialność MNiSW za takie działania jak: *„delegowanie lektorów języka polskiego na uniwersytety zagraniczne”* czy *„przyznawanie stypendiów studentom polskiego pochodzenia, studiującym w Polsce lub państwie zamieszkania”*.

Co ważne, brak jest dokumentu strategicznego określającego politykę naukową, a w jej ramach także kwestie związane z rozwojem polonoznawstwa. Obecnie trwają prace nad takim dokumentem. Ponadto rozmówcy podkreślali także wagę tzw. „polityki językowej”, która ważna byłaby z punktu widzenia promocji języka polskiego za granicą – także na poziomie szkolnictwa wyższego.

Badani pytani byli także o inne strategiczne założenia (niekoniecznie wynikające z oficjalnych dokumentów). Między innymi zadano pytanie o kwestie związane z geograficznymi, czy wręcz geopolitycznymi, priorytetami wsparcia polonoznawstwa. Respondenci wskazywali kraje Partnerstwa Wschodniego: *„są blisko nas i chcemy mieć tam naszych ambasadorów języka polskiego i kultury”* czy USA: *„bo jest także bardzo*

---

6 Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015-2020, <https://www.gov.pl/attachment/f428c238-94e8-4581-9c8b-4dbbdc0796dd>

duża Polonia”. Część badanych wskazywała także na kraje Europy Zachodniej, jako miejsca, gdzie nauka jest na bardzo dobrym poziomie i gdzie warto rozwijać kontakty naukowe i współpracę.

Ponadto zwracano uwagę swego rodzaju reaktywność podejmowanych działań. W wypowiedziach wielu rozmówców pojawiały się stwierdzenia dotyczące tego, że często podejmowane działania są odpowiedzią na cudze, zwykle oddolne inicjatywy: „*nie prowadzimy agresywnej polityki, raczej reaktywną w zależności od popytu*”.

System instytucjonalny

Instytucjonalny system wsparcia dla jednostek polonoznawczych, choć wydaje się prosty, jest w istocie dość skomplikowany. Wynika to przede wszystkim z mnogości instytucji zaangażowanych w jego planowanie i realizację.

Ważni aktorzy zaangażowani w ten proces to: MNiSW (Departament Współpracy Międzynarodowej) oraz utworzona w 2017 r. NAWA, a także MSZ (Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej i w mniejszym stopniu Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą) oraz placówki dyplomatyczne i Instytuty Polskie.

MNiSW zapewnia finansowanie działań realizowanych przez NAWA w ramach programów realizowanych przez Agencję, oraz określa główne kierunki jej działań w ramach szeroko rozumianej polityki naukowej.

MSZ z kolei wskazuje na pewne strategiczne kierunki działań – także NAWA – przede wszystkim w zakresie strategii promocji Polski, rzadziej dostarcza niewielkiego dofinansowania konkretnych działań, np. finansowanie zagrożonych lektoratów. Ponadto placówki dyplomatyczne oraz Instytuty Polskie wspierają politycznie i merytorycznie lektorów.

Jednocześnie badani często podkreślali, że ich instytucje są jedynie częściowo zaangażowane w proces wsparcia jednostek polonoznawczych za granicą. Ciekawa w tym kontekście jest relacja między MNiSW, MSZ a NAWA. Z jednej bowiem strony MNiSW i NAWA podkreślają strategiczną rolę MSZ w określaniu np. priorytetów geograficznych wsparcia np. programu lektorów. Z drugiej jednak strony MSZ tylko do pewnego stopnia dostrzega swoją rolę w tym procesie twierdząc, że w zakresie promocji języka polskiego to inne instytucje są ważniejsze.

Sprawę dodatkowo komplikuje zaangażowanie placówek dyplomatycznych i Instytutów Polskich, które mogą służyć lektorom wsparciem

lub mogą być inicjatorem, bądź współinicjatorem, powstania nowych lektoratów i ułatwiać kontakt uczelni z NAWA.

Ponadto do tej pory w procesie powstawania polskich katedr brali udział dodatkowi aktorzy – Fundacja na rzecz Nauki Polskiej oraz Uniwersytet Warszawski.

Wnioski

- Jednostki polonoznawcze co do zasady są postrzegane przez instytucje państwa polskiego jako istotne narzędzia wspierające promocję Polski, w szczególności zaś upowszechnienie znajomości języka polskiego, polskiej kultury czy historii.
- W niektórych wypadkach określa się ich rolę jako „ambasadorów Polski”, czy też „interlokutorów państwa polskiego”.
- Docenia się także wagę tych jednostek z punktu widzenia Polonii – zarówno w zakresie dostarczania wiedzy na temat społeczności Polaków w poszczególnych krajach, jak i umożliwienie przedstawicielom Polonii (szczególnie kolejnych pokoleń migrantów) kontaktu z językiem polskim oraz wiedzą na temat polskiej kultury.
- Jednostki te mogą mieć także znaczenie dla zwiększania zainteresowania ofertą polskich uczelni i instytutów badawczych – zarówno tej skierowanej do studentów, jak i tej skierowanej do naukowców i związanej z rozwojem współpracy naukowej.
- Zakres i formy wsparcia dla tych jednostek są jednak ograniczone – wachlarz możliwości jest niewielki, choć – co należy odnotować – stale się zwiększa.
- Główną dostępną formą wsparcia dla jednostek polonoznawczych jest program lektorski, który polega na kierowaniu do zagranicznych uniwersytetów polskich lektorów języka polskiego, którzy okazjonalnie są także ekspertami w innych dziedzinach. Lektorzy finansowani są przez NAWA ze środków MNiSW, wspierani są także merytorycznie i politycznie przez MSZ – głównie za pośrednictwem placówek dyplomatycznych i Instytutów Polskich. W obecnym roku akademickim NAWA finansuje 81 lektorów, planowane jest ich zwiększenie do 100.
- Wysłanie lektora na zagraniczny uniwersytet może być wynikiem umowy międzynarodowej obejmującej wymianę lektorów – z inicjatywy placówki dyplomatycznej oraz zagranicznego uniwersytetu.
- Ponadto NAWA rozwija także inne programy, które można uznać za istotne dla rozwoju jednostek polonoznawczych za granicą:

„Promocja języka polskiego”, „Polonista” czy „Letnie kursy języka i kultury polskiej”.

- NAWA kładzie nacisk przede wszystkim na promocję języka polskiego – jednak w szerokim znaczeniu, z elementami wiedzy na temat Polski, jej historii, kultury, czy miejsca w świecie. Lektorzy są dobierani i przygotowywani do tego, by wychodzić poza rolę wykładowców języka polskiego i angażować się w działania promujące Polskę.
- Inne działania wspierające jednostki polonoznawcze to finansowanie powstawania katedr polskich na zagranicznych uniwersytetach. Do tej pory utworzono dwie takie katedry: Polish Chair na Uniwersytecie Columbia w USA oraz Cambridge Polish Studies na Uniwersytecie Cambridge w Wielkiej Brytanii. Trwają także rozmowy dotyczące stworzenia nowej katedry na uniwersytecie w Hajfie.
- Polish Chair na Uniwersytecie Columbia w USA utworzono jako wspólną inicjatywę Fundacja na rzecz Nauki Polskiej oraz Fundacji Kościuszkowskiej, a finansowanie oparto m. in o datki Polonii amerykańskiej i wsparcie polskich firm.
- Cambridge Polish Studies na Uniwersytecie Cambridge w Wielkiej Brytanii powstało dzięki inicjatywie Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, kapitał żelazny został sfinansowany przez Uniwersytet Warszawski, który przekazał środki MNiSW. Katedra funkcjonuje na podstawie umowy między UW a Uniwersytetem Cambridge.
- Katedry takie dzięki wyłożeniu kapitału żelaznego mają zagwarantowane długotrwałe funkcjonowanie. Jednocześnie mają one wysoki poziom autonomii – instytucje finansujące nie mają nad nimi bezpośredniej kontroli. Jak pokazuje przykład Chair of Polish Studies na Uniwersytecie Columbia ze względu na brak odpowiednich zapisów w umowie również pośrednie formy kontroli mogą być trudne.
- Wsparcie jednostek polonoznawczych nie jest elementem jednej spójnej strategii promocji języka polskiego i wiedzy o Polsce. Częściowo wynika ono z dokumentów strategicznych dotyczących polskiej polityki zagranicznej, w tym także promocji Polski czy też – w mniejszym stopniu – współpracy z Polonią i Polakami za granicą. Częściowo związane jest z realizowaniem zadań ustawowych NAWA – szczególnie tych związanych z promocją języka polskiego. Brak jest natomiast strategicznych dokumentów dotyczących polityki naukowej, czy też polityki językowej.

- Niepisana strategia wsparcia jednostek polonoznawczych ma raczej charakter reaktywny. Wsparcie kierowane jest tam, gdzie pojawia się popyt na nowe inicjatywy (głównie lektoraty) czy też gdzie funkcjonowanie jednostek jest zagrożone (upadające lektoraty, czy polonistyki). Można mówić o dwóch priorytetach geograficznych – krajach Partnerstwa Wschodniego oraz krajach zachodnich. Priorytety te są związane z dostrzeganiem strategicznych celów – Partnerstwo Wschodnie postrzegane jest jako obszar potencjalnego wpływu Polski, kraje zachodnie jako ważny partner naukowy oraz miejsce, gdzie funkcjonują duże skupiska Polonii.
- Brak jasno sprecyzowanych założeń strategicznych wsparcia jednostek polonoznawczych może powodować pewną chaotyczność podejmowanych działań. Reaktywność z kolei skutkować może akcyjnością, brakiem systematycznych działań zmierzających do jednego określonego celu, bądź też zestawu celów strategicznych.
- Nie jest prowadzona również systematyczna ewaluacja wsparcia udzielanego jednostkom polonoznawczymi zarówno poprzez finansowanie lektorów, jak i tworzenie katedr polonoznawczych. Ocenia się pojedyncze działania, brak jest jednak jednoznacznej oceny funkcjonowania z punktu widzenia interesów państwa polskiego.
- Zauważana jest potrzeba rozwinięcia sieci katedr polskich. MNiSW wydaje się przychylnie reagować na konkretne propozycje współpracy w tym zakresie (przykład Cambridge i Hajfy). Jednocześnie – zgodnie ze strategią reaktywną – nie podejmuje się zdecydowanych działań w tym zakresie, które polegałyby na poszukiwaniu nowych możliwości.
- Skomplikowany system instytucjonalny utrudnia realizację celów. Aktorzy zaangażowani w ten proces to: MNiSW oraz NAWA, a także MSZ oraz placówki dyplomatyczne i Instytuty Polskie. Ponadto należy wskazać także Fundację na rzecz Nauki Polskiej oraz polskie uczelnie wyższe i instytucje badawcze zaangażowane w konkretne bilateralne projekty.
- W przypadku najbardziej rozbudowanego systemu lektorskiego NAWA pełni rolę operacyjną – bezpośrednio finansuje działalność lektorów, wybiera ich i kieruje na zagraniczne uczelnie. NAWA finansowana jest i nadzorowana przez MNiSW. MSZ do pewnego stopnia pełni rolę związaną z planowaniem strategicznym, w awaryjnych sytuacjach wspiera także lektoraty środkami finansowymi. Ważną rolę pełnią placówki dyplomatyczne i Instytuty Polskie, które z jednej strony wspierają lektorów, a drugiej

zaś mogą być inicjatorami ich umiejscowienia na zagranicznych uniwersytetach.

- Należy docenić rolę NAWA zarówno w przypadku organizacji lektoratów, jak i podejmowaniu nowych inicjatyw zmierzających do wspierania jednostek zajmujących się polonoznawstwem. Ma ona potencjał do tego by stać się główną agencją zajmująca się operacyjną stroną systemu wsparcia jednostek polonoznawczych.
- W przypadku katedr polskich na razie nie wyłonił się stały system instytucjonalny. Każda z katedr była organizowana w inny sposób. Nie ma też wyraźnego planu uruchamiania kolejnych katedr.

Rekomendacje

- Rola jednostek polonoznawczych z perspektywy państwa polskiego powinna być wyraźniej określona – obecnie jest ona postrzegana z różnych – nie zawsze spójnych – perspektyw: promocji Polski, wsparcia Polonii, promocji języka polskiego czy polityki naukowej. Choć codzienna praktyka do pewnego stopnia uwzględnia różne perspektywy, to brak jest obecnie prób wypracowania spójnego nastawienia łączącego te podejścia. Określenie roli tych jednostek z punktu widzenia różnych interesariuszy jest potrzebne, by zmaksymalizować ich zaangażowanie proces wsparcia polonoznawstwa.
- Określenie roli jednostek polonoznawczych z perspektywy państwa polskiego oraz różnych interesariuszy powinno stać się podstawą do opracowania strategii wsparcia tych jednostek. Powinna ona powstać we współpracy między MSZ, MNiSW oraz NAWA, być może także przy współudziale MKiDN. Warto także do dyskusji zaprosić przedstawicieli środowiska naukowego.
- Strategia powinna odejść od podejścia reaktywnego na rzecz podejścia hybrydowego – łączącego obecnie dominującą reaktywność z proaktywnością. Włączenie orientacji proaktywnej pozwoli na większą kontrolę nad rodzajami i kierunkami udzielanego wsparcia. Pozostawienie elementów podejścia reaktywnego pozwoli z kolei uwzględnić inicjatywy nie wychodzące ze strony instytucji państwa polskiego.
- Konieczna jest rewizja dotychczasowych priorytetów geograficznych bądź geopolitycznych. Obecne działania skupiają się na głównie na kierunkach, które można uznać za tradycyjne – z jednej strony na

krajach Partnerstwa Wschodniego, z drugiej na państwach zachodnich. Jednak należy brać pod uwagę także inne rozwojowe kierunki – przede wszystkim związane z Azją, czy też szybko rozwijającymi się krajami Afryki, czy Ameryki Południowej.

- Należy także rozwinąć wachlarz możliwości wsparcia dla jednostek polonoznawczych:
  - ✓ należy kontynuować rozwój sieci lektorów, zwiększając finansowanie na tego typu działanie przez NAWA,
  - ✓ należy myśleć o stworzeniu nowego programu, który łączyłby w sobie cechy lektoratu (dostępność, większy zasięg geograficzny wsparcia) i katedr polskich (interdyscyplinarny charakter, swego rodzaju zakorzenienie formalne i strukturalne). Mógłby on być lustrzanym odbiciem obecnie rozwijanych programów NAWA Chairs lub Centrów Doskonałości Naukowej Dioscuri i polegałby na finansowaniu na zagranicznych uniwersytetach kilkuletnich (2-3 lata) programów, w ramach których naukowcy z Polski pełniliby rolę visting scholars. Program mógłby finansować ich stypendia i koszty pobytu, oraz podstawowe koszty funkcjonowania – szczególnie te związane z upowszechnianiem wiedzy o Polsce (np. organizacja seminariów, publikacje). Wartością dodaną takiego programu byłoby stymulowanie trwałej, osobowej (a nie tylko instytucjonalnej) współpracy między polskimi i zagranicznymi uczelniami i jednostkami badawczymi.
  - ✓ warto pobudzać współpracę jednostek polonoznawczych z polskimi uczelniami i jednostkami badawczymi. Dobrym pomysłem jest nowy program NAWA „Promocja języka polskiego” – należy jednak pomyśleć o jego rozszerzeniu i wspieraniu wspólnych przedsięwzięć zagranicznych polonoznawców i polskich badaczy.
  - ✓ wsparcie dla jednostek polonoznawczych nie musi mieć jedynie charakteru finansowego. Można także myśleć o różnych formach wsparcia merytorycznego, np. związanego z zapewnieniem bezpłatnego dostępu do różnego rodzaju baz danych, np. statystycznych, tekstowych, dorobku polskich badaczy (szczególnie nauk społecznych i humanistycznych) zajmujących się problematyką polską, a które nie są dostępne w domenie publicznej.
- Planując wsparcie jednostek polonoznawczych należy mieć na uwadze istotną dla środowisk naukowych kwestię autonomii w podejmowaniu tematów badawczych, czy też interpretacji wyników prowadzonych przez nie badań.

- Proponowane działania pociągają za sobą znaczne koszty. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że gros działań opisanych wyżej finansowanych jest ze środków MNiSW. Tymczasem np. Niemczech działalność Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej (DAAD), czyli odpowiednika NAWA, w dużej mierze finansowana jest przez Federalne Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Należałoby zwiększyć udział finansowy polskiego MSZ w działaniach związanych ze wsparciem jednostek polonoznawczych.

Dr Marcin Gońda
Centrum Studiów Migracyjnych
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Charakterystyka jednostek polonoznawczych za granicą

Uwagi metodologiczne

Pomimo stosunkowo niewielkiej liczby badanych (34 odpowiedzi zebrane w badaniu ankietowym), która nie spełnia wymogu reprezentatywności dla zbioru wszystkich jednostek polonoznawczych w Europie i Ameryce Północnej, w poniższych analizach statystycznych zdecydowano się dla celów ilustracyjnych na przedstawienie częstości wypowiedzi badanych. Jakościowa analiza danych zastanych (przeгляд stron internetowych i materiałów promocyjnych poszczególnych jednostek) wykazała bowiem, że uzyskane w badaniu ankietowym wyniki odzwierciedlają tendencje zaobserwowane w całej grupie tych instytucji.

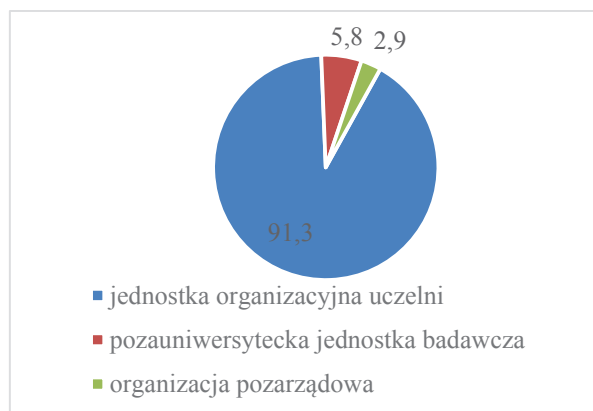
Lista jednostek polonoznawczych

Zagraniczne instytucje podejmujące badania nad Polską są podmiotami o długiej (nierzadko ponad 100-letniej) i bogatej historii prowadzenia badań, nauczania i upowszechniania wiedzy o naszym kraju w świecie. Jednostki te rozsiane są po całej Europie i Ameryce Północnej. W trakcie analiz zidentyfikowano **151 takich instytucji, z czego 74 w Europie, 65 w Stanach Zjednoczonych i 12 w Kanadzie**. Lista ta z pewnością nie jest jednak kompletna. Jednostki, w których działalność badawcza i dydaktyczna dotyczą Polski nie jest zinstytucjonalizowana lub jest prowadzona przez pojedynczych badaczy nie zostały bowiem umieszczone w załączonym wykazie (zob. zał. 1).

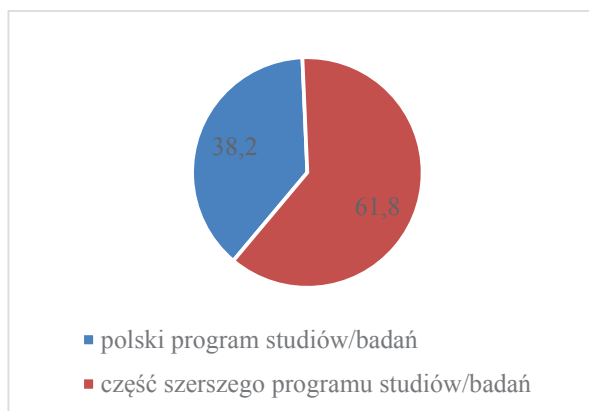
Pozycja jednostek polonoznawczych w instytucjach (uczelniach) macierzystych

Spośród 34 instytucji, których przedstawiciele wzięli udział w badaniu ankietowym zdecydowana większość, bo aż 31 z nich (91,3%) stanowi część większej jednostki organizacyjnej uczelni (zob. wykres 1). W dwóch przypadkach (5,8%) badani reprezentowali pozauniwersytecką jednostkę badawczą zajmującą się analizami dotyczącymi Polski, a w jednym przypadku – organizację pozarządową (2,9%). W prawie 2/3 przypadków są to katedry i inne jednostki uniwersyteckie dedykowane studiom slawistycznym lub, rzadziej, wschodnioeuropejskim (środkowo-wschodnioeuropejskim), w ramach których działają zespoły pracowników naukowo-dydaktycznych zajmujących się Polską (zob. wykres 2). W praktyce oznacza to, że np. prowadzenie zajęć z języka polskiego czy historii Polski odbywa się w ramach specjalizacji polskiej na studiach slawistycznych. Znacznie rzadziej (38,2%) były to katedry lub zespoły badawcze koncentrujące się w swej działalności dydaktycznej i badawczej wyłącznie na Polsce.

Wyk. 1. Profil organizacyjny zagranicznych jednostek polonoznawczych (w proc.)

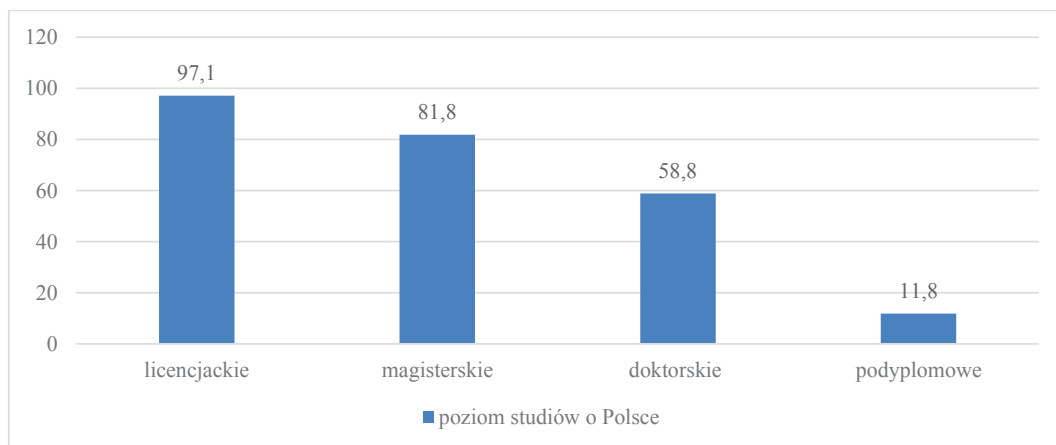
Wyk. 2. Pozycja jednostek polonoznawczych w strukturach organizacyjnych jednostek nadrzędnych (w proc.)

Działalność dydaktyczna

We wszystkich analizowanych jednostkach prowadzona jest działalność dydaktyczna dotycząca Polski. Zdecydowana większość, bo 33 z 34 jednostek oferuje zajęcia na poziomie licencjackim (zob. wykres 3). Ponad 4/5 z nich daje też studentom możliwość studiowania przedmiotów związanych z Polską na poziomie magisterskim, a ponad połowa (58,8%)

Wyk. 3. Poziomy studiów, na których oferowane są zajęcia o Polsce (w proc.)

też na studiach doktoranckich. Dobrym przykładem w tym względzie jest Instytut Sławistyki Uniwersytetu Wiedeńskiego, gdzie w ramach sławistyki języka i kultury polskiej można uczyć się na każdym z tych poziomów studiów¹. W nielicznych przypadkach (4 instytucje) zajęcia te odbywają się również na studiach podyplomowych.

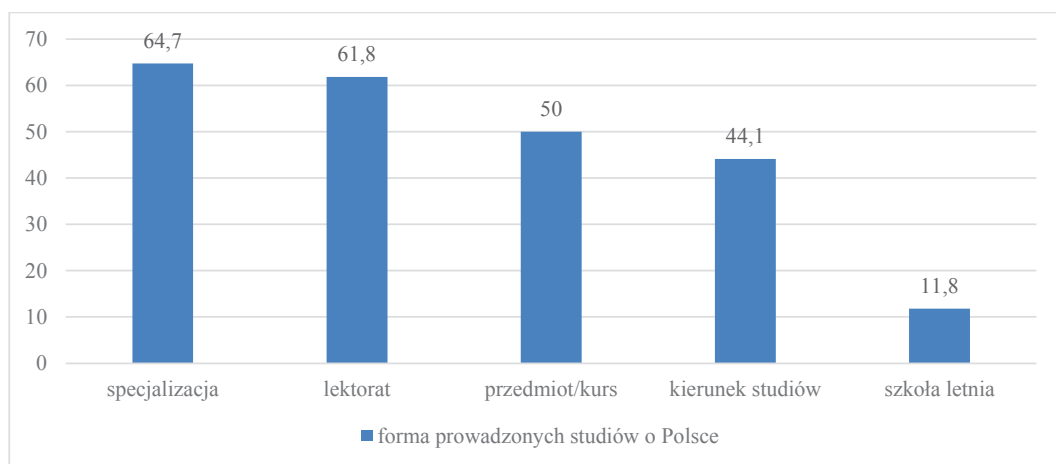
Różną formę przybierają przy tym oferowane zajęcia (zob. wykres 4). W niemal 2/3 przypadków jest to specjalizacja w ramach szerszego kierunku studiów. Najczęściej jest to specjalizacja polonistyczna w ramach studiów sławistycznych, jak np. na Uniwersytecie Debreczyńskim na Węgrzech, gdzie na 3-letnich licencjackich studiach sławistycznych słuchacze oprócz głównego (tzw. *major studies*) języka rosyjskiego mogą na 1. i 2. roku wybrać język polski jako drugi język obowiązkowy (tzw. *minor studies*)². W wielu przypadkach (61,8%) badane jednostki oferują lektorat języka polskiego, przede wszystkim w ramach studiów sławistycznych, a rzadziej w ramach szerszej oferty językowej na wydziałach filologicznych czy na kierunkach studiów ukierunkowanych na Europę Środkowo-Wschodnią/Wschodnią. Na tych ostatnich kierunkach oferowane bywają też różne przedmioty/kursy dotyczące Polski (np. Historia Polski na kierunku Historia). Osobne kierunki studiów dotyczące Polski, przede wszystkim polonistyczne, oferowane są jedynie na 15 uczelniach (44,1%). Niektóre uczelnie oferują także szkoły letnie dotyczące języka czy historii i kultury Polski.

1 <https://slawistik.univie.ac.at/studium/studienangebot/>

2 <https://szlavisztika.unideb.hu/hu/lengyel-minor-szak>

Wyk. 4. Forma prowadzonych studiów o Polsce (w proc.)

Ciekawych wniosków dostarcza analiza **oferty dydaktycznej badanych jednostek**. Na kierunkach slawistycznych, jak wspomniano, język polski może być wybierany przez słuchaczy zazwyczaj spośród szerokiej oferty języków słowiańskich (rosyjskiego, czeskiego, bułgarskiego itd.). Ze względu na ofertę uczelni, ale i zainteresowanie samych studentów najczęściej pierwszym wyborem jest język rosyjski, a język polski ma status języka uzupełniającego. Na kierunkach *stricto* polonistycznych, ale i na kierunkach slawistycznych oprócz samej nauki języka polskiego na różnych poziomach (językoznawstwo, metodyka, literatura, translatoryka itp.) studentom oferowane są też przedmioty dotyczące historii, kultury współczesnej czy sytuacji społeczno-politycznej Polski³. Wątki polskie są też eksplorowane w ramach studiów interdyscyplinarnych (popularnych zwłaszcza za oceanem), takich jak *Holocaust/Jewish studies*, czy studiów regionalnych (*area studies*): *Slavic studies*, *Eastern European studies*.

Problematyka polska cieszy się **umiarkowanym zainteresowaniem studentów**. Ich liczba zależna jest przy tym od kraju oraz stopnia i formy prowadzonych zajęć. Niskim zainteresowaniem odznaczają się osobne kierunki studiów i specjalizacje w ramach szerszych programów studiów, do których – dla przykładu – na Uniwersytecie Poczdamskim w Niemczech i Uniwersytecie Debreczyńskim na Węgrzech co roku

3 Zob. np.: http://www.ff.uni-lj.si/sites/default/files/Dokumenti/Studij/Prva-Stopnja/predstavitevni_zborniki/2020/1_polonistika_d_2020-21_maj.pdf; <http://www.fil.bg.ac.rs/lang/sr/katedre/slavistika/poljski-jezik/studijski-program/>

przystępuje 5-7 osób. Na studiach wyższego stopnia (magisterskich lub doktoranckich) liczby słuchaczy bywają jeszcze niższe. Nie brak jednak i zupełnie przeciwnych przykładów, jak. np. polonistyki na Uniwersytecie Belgradzkim w Serbii czy Uniwersytecie Wiedeńskim w Austrii, gdzie liczba rozpoczynających studia sięga każdego roku 30-40 osób. O ile w Austrii są to często kolejne pokolenia tamtejszych polskich emigrantów, o tyle na studia w Belgradzie uczęszczają przede wszystkim sami Serbowie. Ogółem studenci liczniej (do kilkudziesięciu osób rocznie) uczęszczają natomiast na lektoraty z języka polskiego, co – jak można sądzić – wynika z faktu, że język ten jest jednym z kilku, które studenci mogą studiować nawet na niekiedy luźno powiązanych z tym językiem studiach (tj. ekonomia, prawo itd.). Większym zainteresowaniem cieszą się natomiast zajęcia prowadzone w ramach studiów interdyscyplinarnych. Dla przykładu, na pojedyncze zajęcia dotyczące Polski (lub regionu Europy Środkowo-Wschodniej) oferowane przez School of Slavonic and East European Studies przy University College London w Wielkiej Brytanii każdego roku może uczęszczać nawet kilkaset osób.

Jednocześnie, co zaznaczają badani pracownicy uczelni, na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia **zainteresowanie studentów utrzymuje się na względnie podobnym (niskim) poziomie**, co sprzyja trwale utrzymującemu się niepokojowi o dalsze funkcjonowanie tych jednostek. W porównaniu do wcześniejszych dekad studentów zainteresowanych sprawami polskimi jest jednak mniej. Jak podkreślają ankietowani, przyczyn tego stanu rzeczy należy szukać zarówno w ogólnym spadku zainteresowania na Zachodzie sprawami polskimi po upadku Żelaznej Kurtyny (gdy Polska przestała być częścią wrogiego bloku państw), ale i bardziej ogólnych tendencji obserwowanych na uczelniach na świecie. Jeden z ankietowanych z uczelni amerykańskiej zwraca uwagę, że „*zainteresowanie studentów przesunęło się z Europy na Bliski Wschód czy Azję*”. Z kolei drugi ankietowany, który pracuje na jednym z uniwersytetów na południu Europy zauważa, że w niektórych krajach Europy Zachodniej wcześniejsze ubytki liczby studentów kompensowane są przez dzieci polskich emigrantów poakcesyjnych. Jednocześnie jednak wyraźnie wskazuje, że „*małe filologie, takie jak polska, nie cieszą się już takim zainteresowaniem jak dawniej, bo i młodzi ludzie wybierają kierunki studiów mniej romantycznie, a bardziej pragmatycznie, wybierają to, co im się opłaca w życiu*”.

Badania dotyczące Polski

W zdecydowanej większości, bo w 30 spośród 34 badanych jednostek prowadzone są **badania dotyczące Polski**. Jak zaznaczają przy tym ankietowani, ich nakład pracy na badania jest jednak znacznie niższy niż ten wynikający z obowiązków dydaktycznych. Działalność analizowanych jednostek skoncentrowana jest bowiem w ogromnej mierze na nauczaniu studentów i dlatego, wobec ograniczonych zasobów osobowych, jeśli prowadzone są badania, to zazwyczaj powiązane są one z dziedzinami wykładanymi studentom. Dla przykładu, w ramach Polish Studies Research Group na University College London w Wielkiej Brytanii⁴ badaniami nad Polską zajmuje się w różnym zakresie nawet 10 osób. Z drugiej jednak strony, w prężnie działającej Katedrze Sławiastyki (Department of Slavic Languages and Literatures) przy prestiżowym Yale University w USA za nauczanie języka i badania polskie odpowiedzialny jest tylko jeden pracownik. Inne języki słowiańskie, w tym zwłaszcza rosyjski, są liczniej obsadzone⁵. Jak wskazuje pracownik jednego z prestiżowych uniwersytetów amerykańskich: „*W naszej katedrze zajmujemy się przede wszystkim nauczaniem polskiego. Niestety katedra nie wspiera badań związanych z literaturą czy kulturą polską. Zresztą nasza katedra, podobnie jak i inne katedry slawistyki w USA jest zdominowana przez studia rosyjskie. Żeby zaistniały studia polskie potrzebujemy wielkiego wsparcia, fundowanych etatów itd.*” Ogółem, poza nielicznymi wyjątkami jak wspomniany Polish Studies Research Group na University College London czy Canadian Polish Research Institute w kanadyjskim Toronto⁶, brak jest zespołów badawczych, które skupiałyby się tylko na analizach dotyczących naszego kraju.

Pomimo tych barier jednostki polonoznawcze realizują badania **w wielu obszarach**. W jednostkach, w których realizowane są studia polonistyczne pracownicy podejmują analizy w obszarze językoznawstwa, literaturoznawstwa czy translatologii. Często są to badania porównawcze, w których język polski zestawiany jest z językiem dominującym w danym kraju (np. badania niemiecko-polskie czy szwedzko-polskie) lub innym językiem słowiańskim. W jednostkach, które realizują interdyscyplinarne studia humanistyczne z pewnym komponentem polskim, podejmowane są też badania dotyczące historii, sztuki czy kultury polskiej. Dla przykładu, o ile na wspomnianym Yale University w Katedrze

---

4 <https://www.ucl.ac.uk/ssees/polish-studies-research-group>

5 <https://slavic.yale.edu/>

6 <http://www.canadianpolishinstitute.org/index.html>

Slawistyki (Department of Slavic Languages and Literatures) badania dotyczące Polski są realizowane w ograniczonym zakresie z powodu braku finansowania, to wątki polskie badane są w innych jednostkach (Department of Politics, History Department).

Wśród różnych inicjatyw badawczych dotyczących Polski należy wyróżnić w pierwszym rzędzie **projekty badawcze**. Najczęściej są one finansowane z środków własnych uczelni lub środków centralnych danego kraju⁷. W nielicznych przypadkach projekty finansowane są z środków unijnych, np. programu Horyzont 2020. Szczególnie chętnie podejmowana jest natomiast **współpraca badawcza z polskimi uczelniami**⁸, choć na te cele – jak zaznaczała większość badanych – środki są ograniczone. We współpracy z polskimi partnerami realizowane są też **projekty edukacyjne (dydaktyczne)**. Mogą być one finansowane w ramach umów dwustronnych lub – coraz częściej – unijnych programów Erasmus+ czy CEEPUS⁹. Ciekawą inicjatywą finansowaną z środków unijnych jest np. darmowa *Wielojęzyczna platforma do nauki języka polskiego* (<https://polski.info>), która powstała we współpracy Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie z instytucjami z Czech, Litwy, Niemiec, Słowacji i Słowenii.

Jednostki polonoznawcze za granicą bardzo chętnie korzystają też z możliwości **wymian kadry akademickiej** z partnerami z Polski. W ramach programów NAWA, oprócz wspomnianego programu Lektorzy, finansowane są również staże wyjazdowe, głównie dla polskich badaczy podejmujących badania za granicą. Wymiana nauczycieli akademickich w Europie jest też realizowana dzięki programowi Erasmus+ (choć są to jedynie tygodniowe wizyty dydaktyczne) czy krajowym programom (np. DAAD w Niemczech). Z kolei wymiany pracowników między Polską a USA możliwe są głównie dzięki programom Fulbright i Fundacji Kościuszkowskiej. Przedstawiciele najbardziej aktywnych jednostek deklarowali, że w ostatniej dekadzie doszło nawet do 20-30 wymian nauczycieli akademickich z partnerami w Polsce.

Należy też wspomnieć o organizacji cyklicznych **konferencji, dyskusji panelowych, seminariów czy szkół letnich** dotyczących kwestii polonoznawczych, a zwłaszcza polonistycznych. Wydarzenia te

---

7 Zob. np.: <https://www.uni-potsdam.de/de/slavistik-polonistik/projekte-in-forschung-und-lehre/abgeschlossene-forschungsprojekte>; <https://slawistik.univie.ac.at/ueber-uns/institutsleitung/>

8 Np. na bazie umów Instytutu Filozofii i Socjologii PAN – z Slavonic and East European Studies przy University College London czy Collegium Civitas z the University of Texas at Austin,

9 Zob. np.: <https://ff.osu.cz/ksl/vymenne-programy-erasmus-plus-a-ceepus/>

organizowane są często również we współpracy z polskimi uczelniami, by wymienić tylko niektóre z nich:

- Kongresy Polonoznawcze (IV edycja odbyła się w 2017 r. na Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą w Niemczech)¹⁰;
- World Congress on Polish Studies (ostatni, VII kongres odbył się w maju 2019 r. na Uniwersytecie Gdańskim)¹¹;
- konferencje POLYSLAV (najbliższa ma być organizowana w Lublanie na Słowenii we wrześniu 2020 r.);
- Kolegium Doktoranckie „Austriacka Galicja i jej multikulturowe dziedzictwo” na Uniwersytecie Wiedeńskim (realizowane już od 13 lat)¹²;
- konferencje niemiecko-polskie (4 edycje w latach 2012-2019) organizowane przez Institut für Slavistik na Christian-Albrechts-Universität zu Kiel (Niemcy) i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Podjęmowane są też samodzielnie lub wspólne z polskimi partnerami **inicjatywy publikacyjne**. Wśród tych pierwszych należy wymienić np. czasopismo polonistyczne wydawane we Włoszech *PL.IT - rassegna italiana di argomenti polacchi* (<https://plitonline.it>).

Upowszechnianie wiedzy o Polsce

Z działalnością dydaktyczną i – przede wszystkim – badawczą wiąże się także upowszechnianie wiedzy o Polsce w swoich krajach. Aktywność w tej mierze wykazuje 31 na 34 badane instytucje. Większość z nich deklarowała także, że różne działania w tym zakresie podejmowane są do kilku razy w roku.

Badacze zajmujący się Polską biorą aktywny udział w **konferencjach naukowych**¹³. Wyniki badań publikowane są też w artykułach i monografiach. Dużą ich część stanowią zwłaszcza publikacje na temat języka

---

10 https://www.zip.europa-uni.de/pl/4_veranstaltungen/veranstaltungen_2017/polenforschung/index.html

11 https://historia.ug.edu.pl/sites/default/files/_nodes/strona-historia/85708/files/program_booklet_-_may_23.pdf?fbclid=IwAR3OYPO1hzIXPhgO-SlQLeYlknv_omIeMOyUB507t7DoAX249MDmshR5Dizg

12 <https://dk-galizien.univie.ac.at/polski/>

13 Zob. np.: <https://ff.osu.cz/ksl/projekty-akce-konference/>; <https://www.uni-potsdam.de/de/slavistik-polonistik/projekte-in-forschung-und-lehre/eigene-veranstaltungen-konferenzen-workshops-vortragsreihen>

i literatury polskiej. Pracownicy jednostek polonistycznych zajmują się również tłumaczeniami polskich książek dla lokalnych wydawców.

Jednostki te organizują też **wystawy** poświęcone Polsce, najczęściej przy okazji rocznic ważnych wydarzeń historycznych czy dla upamiętnienia znanych ludzi kultury i nauki. Przykładem może być wystawa „Jerzy Giedroyc i jego osiągnięcia - dziedzictwo >>Kultury<< i jej publikacje” we wrześniu 2019 r. na Uniwersytecie Cornella w USA¹⁴. Uczelnie włączają się też w organizacje „Dni Polskich”, np. współorganizowane przez Instytut Polski w Budapeszcie i uniwersytety w Budapeszcie i Debreczynie na Węgrzech, podczas których uczelnie te prezentują swoją ofertę studiów polonistycznych.

Gdy pojawia się taka możliwość, problematyka polska prezentowana jest też w ramach wykładów otwartych czy wypowiedzi w **lokalnych i ogólnokrajowych mediach** (prasie czy telewizji). Są to zazwyczaj komentarze do bieżących wydarzeń politycznych (np. wyborów) i kulturalnych (wystawy, przeglądy filmowe, festiwale literackie czy koncerty polskich twórców w danym kraju) czy recenzje filmów i książek polskich twórców. Zazwyczaj do tego typu działań oddelegowani są wybrani pracownicy. Instytucje te włączają się też w promocję książek (np. na Targach Książki w Rzymie). Co szczególnie istotne w dzisiejszych czasach, instytucje te są też coraz bardziej aktywne w **mediach społecznościowych**¹⁵.

Działalność ekspercko-doradcza nt. Polski

Badane instytucje są mniej aktywne jeśli chodzi o działalność doradczo-eksperską na rzecz instytucji publicznych w ich krajach. Usługi tego typu w ostatnich latach prowadziła niewiele ponad połowa jednostek (18 na 34).

Niekiedy badacze proszeni są o ekspertyzy dla lokalnych władz, trzeciego sektora lub think-tanków dotyczące odbioru przez Polskę polityki zagranicznej danego kraju, historii stosunków danego państwa z Polską czy sytuacji mniejszości polskich/emigrantów polskich w tych krajach. Osoby te odpowiedzialne są też za tłumaczenia dokumentów czy dla instytucji centralnych czy mediów i uczestniczą w egzaminach

14 https://events.cornell.edu/event/polands_independence_day_-_giedroyc_discussion_exhibition

15 Zob. np. <https://www.facebook.com/CambridgePolishStudies>; <https://www.facebook.com/polonistikaffou>; <https://www.facebook.com/Polish-Studies-Association-147853508614301/>

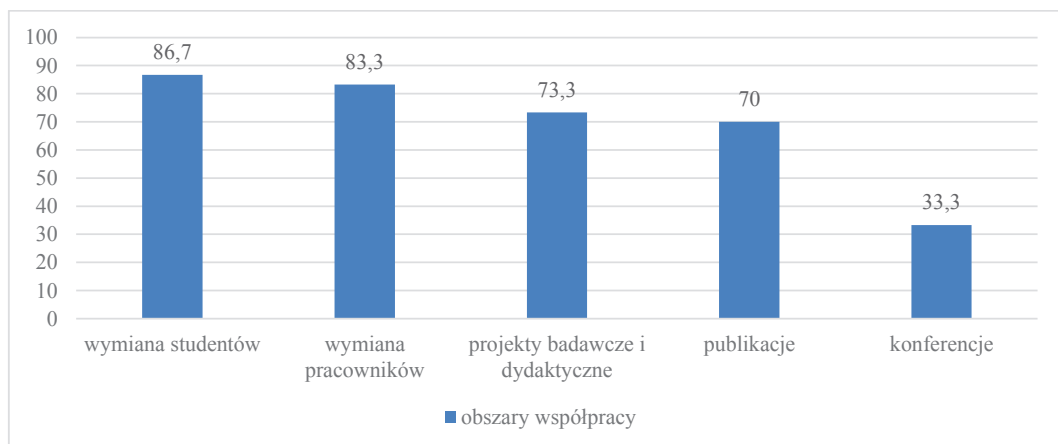
na tłumacza przysięgłego języka polskiego. Z drugiej strony, podobne oferty współpracy kierowane są do tych instytucji również przez polskie placówki dyplomatyczne w danych krajach. Część badaczy włączona jest też w prace Polonijnej Rady Konsultacyjnej przy Marszałku Senatu RP.

Co ciekawe przedstawiciele badanych instytucji bardzo rzadko świadczą usługi doradczo-ekspertkie dla biznesu, który byłoby zainteresowany współpracą z polskimi kontrahentami czy inwestorami w Polsce. Nieliczne przypadki dotyczą współpracy z agencjami reklamowymi, których przekazy mają być skierowane do polskiej emigracji poakcesyjnej.

Współpraca z instytucjami naukowymi w Polsce

Jak wspomniano powyżej, jednostki podejmujące studia polonoznawcze chętnie podejmują **współpracę z instytucjami naukowymi w Polsce**. Często jest to wręcz warunek ich działań badawczych i dydaktycznych. Kontakty naukowe i dydaktyczne w Polsce posiada 30 z 32 badanych jednostek (2 z 34 jednostek nie posiadają w ogóle żadnych relacji z Polską). Współpraca w ramach umów dwustronnych czy w szerszych konsorcjach realizowana jest z uczelniami w całej Polsce, zarówno z większych ośrodków akademickich (Warszawa, Kraków, Łódź, Poznań, Wrocław itd.), jak i z mniejszych (Opole, Rzeszów, Częstochowa itd.). Badane jednostki kooperują też z wyspecjalizowanymi jednostkami naukowymi w naszym kraju jak instytuty Polskiej Akademii Nauk, Instytut Pamięci Narodowej, Żydowski Instytut Historyczny w Warszawie, Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku czy Instytut Śląski w Opolu.

Wyk. 5. Obszary współpracy z instytucjami naukowymi w Polsce (w proc.)

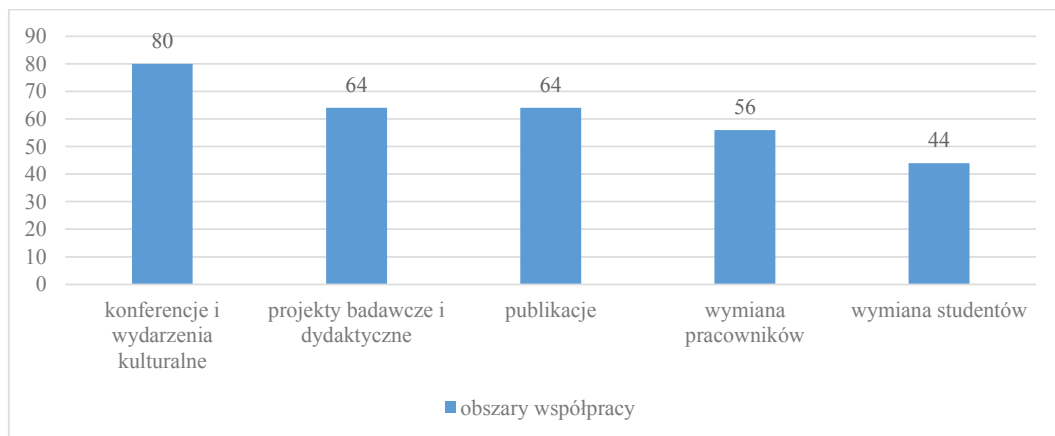
Jak wskazuje powyższy wykres 5, współpraca z instytucjami w Polsce dotyczy przede wszystkim wymiany studentów (86,7% przypadków) oraz wymiany pracowników naukowych i/lub dydaktycznych (83,3%). Szeroka kooperacja podejmowana jest przy projektach badawczych i dydaktycznych oraz publikowaniu. Co trzecia instytucja współorganizuje z partnerami z Polski różne konferencje naukowe.

Współpraca z instytucjami polonoznawczymi w innych krajach

Równie mocno podtrzymywana jest współpraca z innymi instytucjami polonoznawczymi (uniwersytetami czy jednostkami badawczymi) w krajach, w których funkcjonują badane jednostki. Kontakty takie utrzymuje niemal 3/4 badanych podmiotów (25 z 34). Kooperacja ta (zob. wykres 6.) może przybierać zarówno formę wspólnej organizacji konferencji i wydarzeń kulturalnych (80% przypadków), jak i realizowania projektów badawczych czy wydawniczych (po 64%). Dużą rolę integracyjną odgrywają kongresy polonoznawcze czy spotkania organizowane przez lokalne placówki dyplomatyczne. Podobnie jak w przypadku kontaktów z uczelniami w Polsce, relacje te nawiązywane i podtrzymywane są bowiem przede wszystkim **kanałami prywatnymi**.

Co ciekawe, o wiele rzadszą praktyką niż w przypadku współpracy z uczelniami w Polsce są natomiast wymiany pracowników naukowych i dydaktycznych czy, zwłaszcza, studentów pomiędzy tymi placówkami. Wymiany pracowników zachodzą zwłaszcza w przypadku braków

Wyk. 6. Obszary współpracy z instytucjami naukowymi w Polsce (w proc.)

kadrowych na wybranych uniwersytetach (niekiedy pracownicy jednego uniwersytetu bywają „wypożyczani” do innego na krótkoterminowe kontrakty). Nie powinno to jednak dziwić, gdyż – jak zaznacza jeden z badanych – „studenci i nasi pracownicy są bardziej zainteresowani wyjazdem do Polski niż stażem na innym uniwersytecie u nas w kraju”.

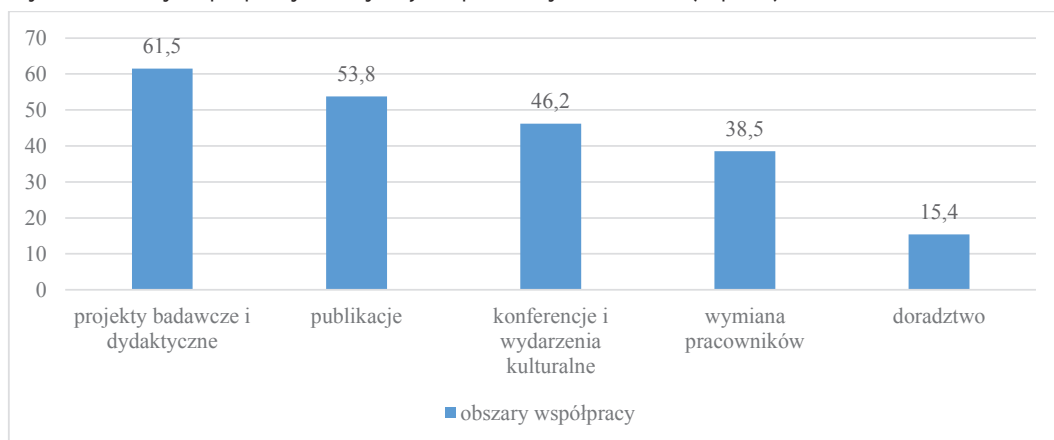
Badane jednostki podtrzymują też relacje z instytucjami polonoznawczymi w krajach trzecich (6 na 34 przypadki). Dotyczy ona zarówno realizacji wspólnych projektów badawczych, organizacji konferencji i seminariów czy niekiedy wymiany pracowników. Widoczna jest przy tym **współpraca regionalna**, np. uniwersytetów z krajów sąsiedzkich na Bałkanach (Chorwacja, Serbia, Słowenia, Bułgaria) czy Ameryce Północnej (Stany Zjednoczone, Kanada). W innych regionach jednostki polonoznawcze nawiązują kontakty raczej bezpośrednio z Polską.

Współpraca z instytucjami publicznymi w Polsce

Co ciekawe, znacznie rzadziej nawiązywane są kontakty z instytucjami publicznymi z Polski. Współpraca różnego rodzaju inicjatywach naukowych, dydaktycznych czy promujących Polskę w świecie realizowana jest przez niecałą 1/3 badanych jednostek. Może to wynikać z faktu, że – jak deklarowała większość ankietowanych – kontakty z Polską nawiązywane i podtrzymywane są raczej prywatnymi kanałami (np. w trakcie konferencji naukowych czy wymian akademickich).

Relacje z instytucjami publicznymi w Polsce nawiązywane są zazwyczaj wówczas, gdy ich inicjatywy badawcze czy publikacyjne wymagają finansowania (odpowiednio 61,5% i 53,8% przypadków, zob.

Wyk. 7. Obszary współpracy z instytucjami publicznymi w Polsce (w proc.)

wykres 7). Badane jednostki współpracują też z polskimi instytucjami w swoich krajach, przede wszystkim z lokalnymi placówkami dyplomatycznymi, szkołami polskimi funkcjonującymi przy ambasadach, stacjami Polskiej Akademii Nauk oraz Instytutami Polskimi (w wybranych krajach, gdzie mają one swoje siedziby) i przedstawicielstwami Instytutu Adama Mickiewicza. Kontakty te dotyczą organizacji konferencji czy wydarzeń kulturalnych promujących Polskę (46,2%). Kontakty z Narodową Agencją Wymiany Akademickiej nawiązywane są przy wymianie pracowników naukowych i dydaktycznych (38,5%). Rzadziej współpraca opiera się o realizację wspólnych projektów badawczych czy przygotowanie ekspertyz dla polskich władz (15,4%).

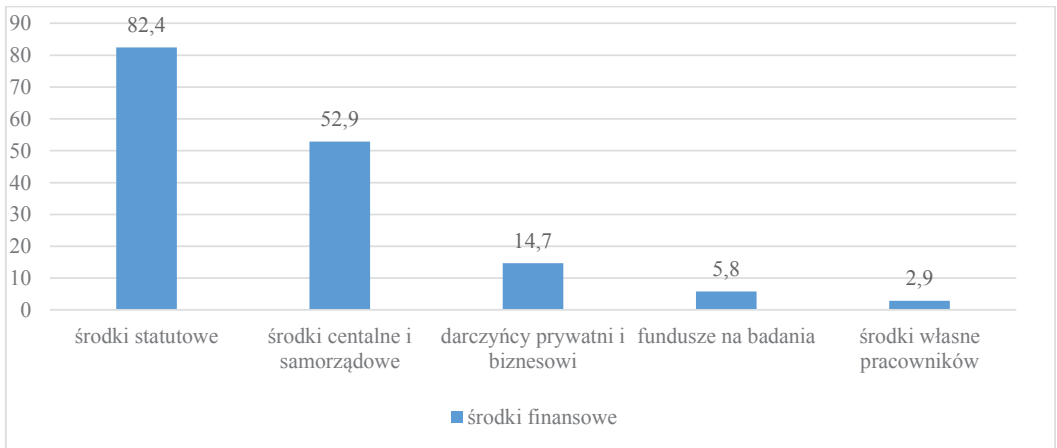
O ile kontakt z instytucjami w Polsce jest odbierany pozytywnie, o tyle współpraca z pracownikami ambasady czy konsulatu jest w dużej mierze uzależniona od aktualnej obsady dyplomatycznej. Jak zwraca uwagę jeden z badanych z uniwersytetu w Europie: *„Dużo zależy od tego, kto jest aktualnie ambasadorem. Niektórzy bardzo się interesują i pomagają nam w naszej działalności, potem jest zmiana i na kilka lat nie ma w ogóle kontaktu”*. Inny badany zauważa zmianę w funkcjonowaniu Instytutu Adama Mickiewicza: *„To była dawniej bardzo owocna współpraca. Jednak od dwóch-trzech lat niestety IAM nie jest skory do współpracy. Nawet nie odpowiadają na maile”*. Zdaniem badanych polskie placówki dyplomatyczne i kulturalne za granicą powinny bardziej angażować się w funkcjonowanie jednostek podejmujących badania nad Polską, a więc promujących ten kraj. Jak podkreśla jeden z badanych: *„Nie zawsze chodzi o pieniądze. Niekiedy wystarczy spotkanie konsula z władzami uczelni i wyrażenie zainteresowania naszymi sprawami. Chodzi o to, żeby pokazać, że nasza działalność ma sens, że jest ważna dla uczelni”*.

Wsparcie z Polski

Oczekiwania ankietowanych co do współpracy z Polską i jej instytucjami nie ograniczają się jednak tylko do zainteresowania wyrażanego przez polskie władze. Mają też bardziej wymierny kształt i dotyczą różnych form wsparcia, przede wszystkim finansowego.

Analizowane jednostki (zob. wykres 8), w ogromnej mierze (28 na 34 przypadki, tj. 82,4%) finansowane są bowiem ze środków statutowych macierzystych uczelni. Jak wspomniano wcześniej ich działalność skupia się przede wszystkim na nauczaniu o Polsce i na ten cel gros tych środków jest poświęcanych. I choć, jak mogłaby sugerować wcześniejsza wypowiedź jednego z badanych, wsparcie finansowe z Polski nie

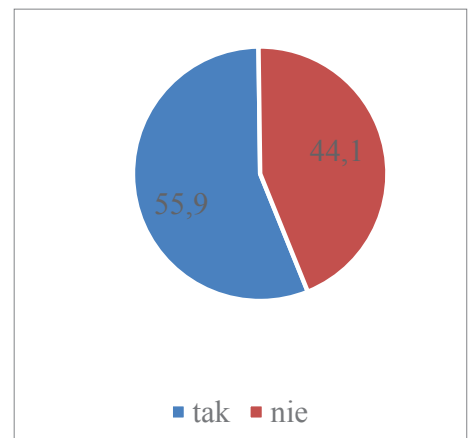
Wyk. 8. Źródła finansowania bieżącej działalności (w proc.)

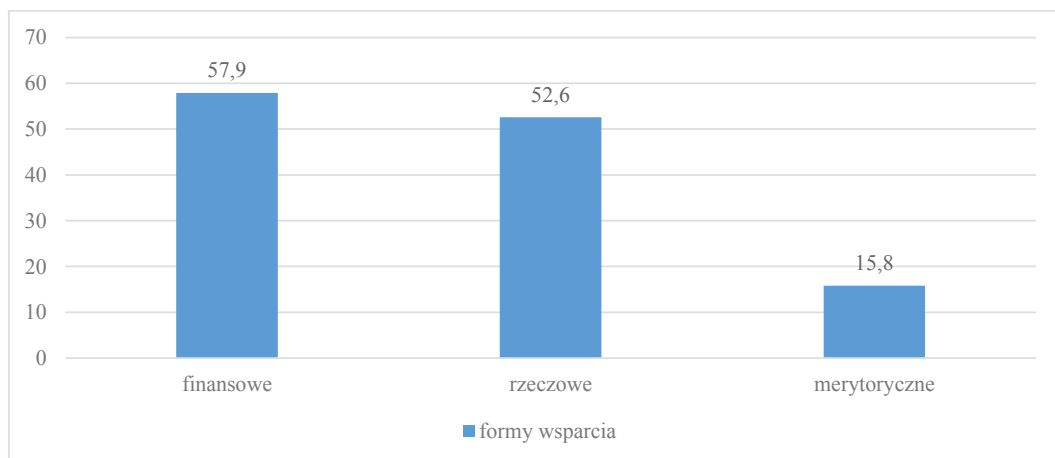
jest konieczne dla bieżącej działalności większości tych jednostek, to jednak – jak zauważa jeden z ankietowanych – „działania wykraczające poza obowiązki dydaktyczne wymagają pomocy z zewnątrz”. Jeśli podejmowane są jakieś działania badawcze, to finansowane są w ramach różnych projektów celowych, na które fundusze pozyskiwane są z środków centralnych i samorządowych w danym państwie czy z środków unijnych (52,9%). Środki niepubliczne, dostępne w ramach różnych zewnętrznych funduszy na badania wykorzystywane były tylko przez 2 jednostki (5,8%). W jednym przypadku (2,9%) działalność ta finansowana była wręcz przez samych pracowników. Z kolei działalność jednostek w Stanach Zjednoczonych, co typowe dla tamtejszych uniwersytetów, w znacznej mierze (14,7%) wspomagana jest finansowo przez prywatnych i biznesowych darczyńców.

Wobec ograniczonych środków na badania, ale i na organizację konferencji czy innych wydarzeń promujących Polskę, naturalne wydają się zatem oczekiwania wysuwane wobec Polski. Potwierdzają to wyniki badania ankietowego: badani poproszeni o ocenienie **wagi wsparcia oferowanego przez Polskę dla rozwoju ich instytucji** na skali od 1 do 5 (gdzie „1” oznaczało, że wsparcie to jest zupełnie nieistotne, a „5” kluczowe dla ich instytucji) uznali ją za „ważną” (średnia 3,38). Tymczasem, jak deklarują ankietowani, w ciągu ostatnich 10 lat wsparcie w jakiegokolwiek formie trafiło do 19 z 34 badanych instytucji (zob. wykres 9).

Wyk. 9. Wsparcie otrzymywane z Polski (w proc.)

Wyk. 10. Formy wsparcia oferowanego z Polski (w proc.)

Otrzymane wsparcie (zob. wykres 10) miało przy tym przede wszystkim formę finansową (np. transferów pieniężnych na realizację danych inicjatyw naukowych czy popularyzatorskich) lub rzeczową (np. otrzymanie materiałów dydaktycznych czy książek do bibliotek za pośrednictwem ambasad RP). Znacznie rzadziej jednostki te mogły liczyć na wsparcie merytoryczne, np. wskazówki metodyczne w nauczaniu języka polskiego.

Ogółem, pomoc ta jest przez ankietowanych określana jako „mała”, „nieznaczna”, a nawet „symboliczna” czy „idealistyczna”. Badani poproszeni o dokładniejsze określenie zakresu bezpośredniego wsparcia finansowego wskazywali na wartości od 800 zł (na materiały dydaktyczne dla jednej z katedr polonistycznych w Europie Południowej) przez 3000 euro (na wystawę na jednym z uniwersytetów w Europie Zachodniej) do 15 000 USD (na konferencję na uniwersytecie w USA). Wskazywano przy tym, że niekiedy źródło wsparcia finansowego trudno jednoznacznie przypisać Polsce, gdyż część inicjatyw jest finansowanych przez podmioty dwunarodowe (np. Polsko-Niemiecką Fundację na Rzecz Nauki, Instytut Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka).

Oczekiwania wobec Polski

Instytucje formułują zatem określone oczekiwania wobec Polski. Z jednej strony są to wprost artykułowane prośby o „pomoc finansową przy organizacji wydarzeń promujących studia polonistyczne, np. wsparcie finansowe wycieczek do Polski, przy organizowaniu wystaw, przy

Narodowym Czytaniu, Wieczorze Bożonarodzeniowym, Wieczorze Słowiańskim...” czy o „zwiększenie środków finansowych na organizację wydarzeń kulturalnych - wykłady, spotkania z pisarzami”. Inne są bardzo sprecyzowane i dotyczą konkretnych jednostek np. „*Za kilka lat lektorka etatowa odejdzie na emeryturę i wtedy już wiadomo będzie, że uczelnia nie zatrudni nowego lektora na podobnych warunkach. Życzyłbym sobie wtedy pomocy ze strony polskiej*”. Jeszcze inne instytucje domagają się „*zwiększenia pieniędzy na materiały dydaktyczne i na stypendia dla studentów i młodych badaczy na wyjazdy do Polski*”.

Cześć ankietowanych zwraca także uwagę na negatywne tendencje obserwowane w całym świecie akademickim, w którym obserwowany jest spadek znaczenia (a co za tym idzie obniżanie finansowania) dziedzin humanistycznych i społecznych. Państwo polskie, jeśli chce utrzymać studia polskie za granicą, musi temu stawić czoła. Jak zauważa jedna z badanych: „*Wiele uniwersytetów amerykańskich bardzo ogranicza programy humanistyczne. Uważam, że w tej sytuacji fakt, że nasz program ciągle istnieje, to duże osiągnięcie! Niemniej wydaje mi się, że w przyszłości (niestety) takie programy jak nasz będą mogły istnieć tylko wtedy, gdy będą miały solidne zewnętrzne wsparcie finansowe*”. Potwierdza to inny pracownik uczelni amerykańskiej: „*Obawiam się, że w obecnych (niekorzystnych w ogóle dla humanistyki) okolicznościach język polski na X. [uczelnia w USA] może nie przetrwać bez znaczącej pomocy ze strony Polski. Od kilku lat uczę w przeciążeniu, ponieważ jestem jedyną osobą na programie języka polskiego. Teraz, w obliczu pandemii, uniwersytet szuka sposobów na obniżenie wydatków; mały program językowy, taki jak polski, jest szczególnie wrażliwy. Pieniądze na wykłady i inne wydarzenia czy stanowiska profesorów wizytujących z Polski w niepełnym (lub pełnym) wymiarze godzin uczyniłoby współpracę bardziej zróżnicowaną i ciekawą*”.

Jedynie nieliczne głosy wskazują, że obecna forma wsparcia i zaangażowania państwa polskiego w sprawy jednostek polonoznawczych za granicą jest wystarczająca. Łączą więc swoje oczekiwania z bardziej konkretnymi **sugestiami dla polskich władz**. Wskazują, że istotne jest podpatrywanie dobrych wzorców i, idąc śladem np. Niemiec czy Chin, fundowanie katedr czy centrów badawczych poświęconych studiom nad Polską na różnych uniwersytetach na świecie. Wsparcie dla powstania takich jednostek na Columbia University w USA i University of Cambridge w Wielkiej Brytanii jest tego dobrym przykładem. Wobec niskiego zainteresowania ze strony studentów studia polskie powinny też zmienić formułę i nie koncentrować się wyłącznie na nauczaniu języka i kultury, ale łączyć różne perspektywy (społeczne, polityczne, ekonomiczne itd.). Zmian wymaga też podejście zespołów badawczych

z Polski do współpracy z zagranicą, gdyż – jak twierdzi jeden z amerykańskich ankietowanych – *„Polscy partnerzy są ogólnie postrzegani jako niewiarygodni, z wyjątkiem indywidualnych przypadków; wiele obietnic i dobrych pomysłów, ale niewiele wyników”*.

Wnioski

- Instytucje podejmujące badania nad Polską są podmiotami o długiej (nierzadko ponad 100-letniej) i bogatej historii prowadzenia badań, nauczania i upowszechniania wiedzy o naszym kraju w świecie. Jednostki te rozsiane są po całej Europie i Ameryce Północnej.
- Najczęściej wchodzi w skład jednostek (katedr, wydziałów) podejmujących szersze zakresowo studia sławistyczne czy środkowo- lub wschodnioeuropejskie, a tylko w nielicznych przypadkach są wyodrębnionymi jednostkami poświęconymi tylko studiom nad Polską.
- W programach studiów sławistycznych za granicą widoczna jest w badaniach i programach nauczania przewaga treści poświęconych Rosji (czy byłemu ZSRR), podczas gdy inne kraje słowiańskie, w tym i Polska, zredukowane są do roli drugorzędnych.
- W ramach samej oferty studiów, kierunków czy przedmiotów poświęconych z kolei Polsce obserwowana jest dominacja tych związanych z językiem i kulturą Polski (studia polonistyczne), a mniejsza jest oferta szeroko rozumianych studiów polonoznawczych (obejmujących też studia nad społeczeństwem, gospodarką, historią czy polityką w Polsce).
- Działalność jednostek polonoznawczych koncentruje się przede wszystkim na nauczaniu o Polsce, a w znacznie mniejszym stopniu na prowadzeniu działalności badawczej, co ma swe uzasadnienie historyczne (katedry sławistyczne/polonistyczne powstawały by nauczać języków) i finansowe (badania w ograniczonym stopniu finansowane są z środków statutowych macierzystych uczelni).
- Jednostki te oferują szerokie spektrum kierunków, specjalizacji, przedmiotów czy lektoratów poświęconych Polsce na wszystkich poziomach studiów. W ostatnim dziesięcioleciu problematyka polska cieszy się umiarkowanym, acz utrzymującym się na względnie stałym poziomie zainteresowaniem studentów. Jest

ono jednak znacznie mniejsze w porównaniu do dekad wcześniejszych (zwłaszcza okresu PRLu), gdy – z jednej strony – polonistyka cieszyła się dużym zainteresowaniem w „bratnich” krajach bloku wschodniego, a – z drugiej strony – aspekty geopolityczne, gospodarcze i historyczne Polski były dogłębniej studiowane też na Zachodzie.

- Działalność naukowa, popularyzatorska czy doradczo-eksperska prowadzona jest na mniejszą skalę i w dużej mierze zależna jest od współpracy i wsparcia ze strony polskich instytucji centralnych i akademickich.
- Jednostki polonoznawcze za granicą z dużą chęcią podejmują współpracę z uczelniami w całej Polsce przy realizacji projektów badawczych, wydawaniu publikacji, wymianie studentów i pracowników naukowo-dydaktycznych czy organizacji konferencji i wydarzeń kulturalnych. Współpracują też z innymi instytucjami polonoznawczymi w swoich krajach i krajach trzecich. Kooperacja ta zawiązywana i podtrzymywana jest przede wszystkim kanałami prywatnymi pracowników (np. podczas konferencji czy wymian akademickich).
- Znacznie rzadziej nawiązywane są kontakty z instytucjami publicznymi w Polsce. O ile dobrze oceniana jest praca instytucji w samej Polsce (zwłaszcza Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej) o tyle mieszane opinie dotyczą współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi w poszczególnych krajach. Kooperacja z tymi ostatnimi mocno zależna jest od aktualnej obsady dyplomatycznej.
- Ograniczone środki finansowe na działania pozadydaktyczne sprawiają, że badane jednostki w większości wyraźnie wyrażają swoje oczekiwania co do wsparcia finansowego ze strony Polski. Dotychczasowa pomoc finansowa, rzeczowa czy merytoryczna w tym zakresie oceniana jest jako słabo dostępna i wysoce niewystarczająca.

Rekomendacje

- Należy zdefiniować priorytetowe z punktu widzenia interesów państwa polskiego obszary działalności zagranicznych jednostek zajmujących się studiami polonoznawczymi (badania, dydaktyka, działalność popularyzatorska, działalność ekspercko-doradcza itd.) i zwiększyć dla nich wsparcie.

- Wobec relatywnie małego, acz stałego zainteresowania studentów za granicą nauką języka i kultury polskiej należy zaoferować wsparcie merytoryczne dla jednostek polonoznawczych przy uatrakcyjnianiu ich programów studiów. Poszerzona oferta studiów powinna zawierać kierunki i przedmioty ujmujące Polskę z innych perspektyw (społecznej, ekonomicznej, politycznej itd.). Wiąże się z tym również poszerzenie oferty wymian studenckich i, przede wszystkim, akademickich poza te dotyczące nauczania języka polskiego (rozszerzenie programów NAWA).
- Wobec ograniczonych środków na badania dotyczące Polski w krajach, w których funkcjonują poszczególne jednostki należy zwiększyć finansowanie na projekty badawcze, konferencje czy publikacje przygotowywane we współpracy polskich i zagranicznych jednostek. Rozwiązaniem mogłoby być poszerzenie oferty czy wydzielenie szczegółowych podprogramów dla jednostek polonoznawczych w ramach konkursów NCN, NCBiR, FNP itd.
- Należy wspierać organizacyjnie i – przede wszystkim – finansowo kolejne inicjatywy zakładania katedr czy centów badawczych poświęconych studiom nad Polską na różnych uniwersytetach na świecie (na wzór takich jednostek przy Columbia University czy University of Cambridge).
- Należy wspierać powstawanie i utrwalanie już istniejących partnerstw uczelni polskich i uczelni zagranicznych oraz konsorcjów uczelni zagranicznych (funkcjonujących np. w poszczególnych regionach) zajmujących się badaniami nad Polską.
- Należy aktywizować pracowników polskich placówek dyplomatycznych i innych polskich instytucji za granicą (Instytuty Polskie, Instytut Adama Mickiewicza itd.) do utrzymywania regularnego kontaktu oraz wsparcia organizacyjnego i merytorycznego dla jednostek zajmujących się studiami nad Polską. Placówki te mogłyby też mieć wydzielone/zwiększone fundusze na zlecenie badań i ekspertyz lokalnym jednostkom polonoznawczym w obszarach ich kompetencji.
- Oczekiwana przez zagraniczne jednostki pomoc powinna przybierać nie tylko formę transferów pieniężnych na realizację ww. projektów badawczych, wymiany studentów i pracowników czy organizację konferencji, ale i – stosunkowo taniego – wsparcia rzeczowego czy merytorycznego (materiały metodyczne, literatura itd.).

Dr Ignacy Józwiak
Ośrodek Badań nad Migracjami
Uniwersytet Warszawski

Formy współpracy państwa polskiego z jednostkami zajmującymi się studiami polonoznawczymi z perspektywy tych jednostek

Wprowadzenie

Ze względu na specyfikę funkcjonowania nauki i szkolnictwa wyższego w poszczególnych krajach, dla potrzeb analizy grupujemy uwzględnione w badaniu jednostki pod względem kontynentów (Europa) oraz dwóch krajów w Ameryce Północnej (USA i Kanada), w których kondycja studiów polskich oraz sama organizacja nauki i szkolnictwa wyższego jest podobna. W USA i Kanadzie podobnie również wygląda ich finansowanie (płatne studia oraz niespotykany w Europie szeroki zakres prywatnego sponsoringu, prywatnych fundacji oraz zapisów testamentowych). Z uwagi na owe podobieństwa w systemie organizacji nauki i szkolnictwa wyższego w USA i Kanadzie, te dwa kraje traktowane są wspólnie oraz bez wyróżniania poszczególnych jednostek (2 w Kanadzie, 1 w USA) w strukturze raportu. Jest to tym bardziej uzasadnione, że część informacji pochodzi z wywiadu eksperckiego z osobą niezwiązaną z konkretną uczelnią, która w trakcie rozmowy odnosiła się do sytuacji zarówno konkretnych jednostek, jak i ogólnej sytuacji studiów polskich w USA. W przypadku Europy, gdzie same systemy organizowania oraz finansowania różnią się w obrębie poszczególnych państw, poszczególne jednostki są wyróżnione w strukturze tekstu. Należy zaznaczyć, że w zależności od sytuacji w danej jednostce, zakres przedstawionych informacji jest różny. Nie bez znaczenia na tym polu są również indywidualne cechy (temperament) samych rozmówców oraz okoliczności przeprowadzania wywiadu.

Podstawowym źródłem wiedzy w tej części ekspertyzy jest 10 wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami i przedstawicielkami sześciu jednostek naukowych (jedna z nich jest samodzielnym

instytutem naukowo-badawczym, pozostałe działają w ramach uniwersytetów) w Europie (Niemcy, Szwajcaria, Wielka Brytania, Serbia, Szwecja, Węgry), dwóch z Kanady (z czego w jednej z jednostek przeprowadzono dwa wywiady), jedną w USA oraz z osobą reprezentującą działającą w USA fundację wspierającą naukę i szkolnictwo wyższe¹. Źródło pomocnicze stanowią strony internetowe tych instytucji. Dla potrzeb analizy wywiady zostały zanonimizowane: nie przypisujemy przytoczanych wypowiedzi i opinii konkretnym osobom, nie identyfikujemy nazw jednostek podstawowych (wydziałów, instytutów, ośrodków) ani uczelni, nie używamy nazw miast ograniczając się do samego ich opisu.

USA i Kanada

Cele i priorytetowe obszary działalności

W przypadku dwóch bezpośrednio omawianych przypadków (1 program polski w USA i 1 program polski w Kanadzie) priorytet stanowi dydaktyka, na którą składają się: specjalizacja polska w ramach studiów slawistycznych na trzech poziomach (licencjackim, magisterskim, doktorskim) oraz zajęcia o polskiej tematyce (film, literatura, sztuka) dla studentów różnych kierunków. W przypadku jednostki kanadyjskiej jest to 5 kursów dotyczących kultury polskiej, 3 na poziomie licencjackim (*undrergraduate*) i 2 na poziomie magisterskim i doktorskim (liczone wspólnie jako poziom *graduate*). Nauka języka również odbywa się na trzech poziomach w zależności od stopnia zaawansowania. Elementami urozmaicającymi zajęcia może też być udział w polskich wydarzeniach kulturalnych czy wizyty w polskich restauracjach (dotyczy to przede wszystkim miejscowości z wyraźną obecnością Polonii). Czasem są one również organizowane na uczelniach w ramach otwartych wykładów i wydarzeń kulturalnych. Pozauniwersyteckie inicjatywy, w których biorą udział studenci to: coroczny festiwal filmów polskich; bieg niepodległości; parada 3 maja; okazjonalne polskie spektakle; wizyty w polskich restauracjach.

Specyfika trzeciej jednostki w Kanadzie (jednej z dwóch omawianych tutaj) sprawia, że priorytetowym obszarem jest organizacja stypendiów

---

1 Informacje uzyskane od przedstawiciela tej fundacji dotyczące ogólnego stanu studiów polskich w USA przedstawiamy w sekcji „dodatkowe informacje” niniejszego opracowania.

i wizyt studyjnych dla przyjezdnych doktorantów i naukowców z obszaru nauk społecznych i humanistycznych. Takie roczne wizyty mają na celu korzystanie z uczelnianych zasobów oraz udziału w życiu uniwersytetu, co w założeniu ułatwić ma pracę nad przygotowywanymi w krajach macierzystych doktoratami. Innym celem jest rozpowszechnianie wiedzy o Polsce w szerszym kontekście środkowoeuropejskim poprzez otwarte wykłady, dyskusje, wystawy, itd. Jednostka ta nie prowadzi własnego programu studiów ani badań naukowych, organizuje za to liczne wydarzenia o charakterze naukowym, popularno-naukowym i kulturalnym. Organizuje pojedyncze wykłady i dłuższe wizyty naukowcom z obszaru Europy Środkowo-Wschodniej.

Miejsce w strukturze uczelni i otoczeniu akademickim

Omawiając miejsce studiów polskich w strukturze amerykańskich i kanadyjskich uczelni warto poczynić uwagę terminologiczną. W amerykańskim systemie polskiemu „wydziałowi” odpowiada *faculty*. *Faculties* są z kolei podzielone na *departments* czyli odpowiedniki „instytutów” na polskich uczelniach. W USA Instytut (*institute*) oznacza z kolei osobną instytucję (np. Massachusetts Institute of Technology w Bostonie, Institute of World Politics w Waszyngtonie). W Kanadzie może to być zarówno samodzielna instytucja lub jednostka naukowo-badawcza lub kulturalna w ramach uniwersytetu, która nie oferuje odrębnego toku studiów (np. Canadian Institute of Ukrainian Studies na Uniwersytecie Alberta, Institute of Islamic Studies na Uniwersytecie w Toronto). W polskiej nomenklaturze, jednostkom uniwersyteckim określanym w USA i Kanadzie jako *institute* najbliższe do „ośrodków” (np. Ośrodek Badań nad Migracjami UW, Ośrodek Kultury Francuskiej i Studiów Frankofońskich UW).

Programy polonoznawcze w USA i Kanadzie zorganizowane są w ramach wydziałów slawistyki (w obydwu omawianych przypadkach ich nazwy zawierają odwołania do języków i literatur²). Osoby zaangażowane w te programy prowadzą lektoraty i zajęcia o tematyce polskiej, w niektórych przypadkach łącząc ją z pracą na rzecz innego wydziału lub programu studiów. W przytaczanych przypadkach, polski program dysponował jednym etatem na własne potrzeby.

---

2 W ramach anonimizacji nie podajemy pełnych nazw jednostek, wskazując jedynie na ich specjalizację i elementy nazewnictwa.

Z kolei wspomniany kanadyjski ośrodek środkowo-europoznawczy funkcjonuje w szerszych ramach w ramach Wydziału [*Faculty*] Nauk Społecznych i Humanistycznych określanych zbiorczym terminem *Arts*, którego nie należy mylić z określającym sztuki piękne *Fine Arts*. Osoby zaangażowane w działalność ośrodka prowadzą badania i dydaktykę w obszarze nauk humanistycznych i społecznych i współpracują z innymi wydziałami lub są ich etatowymi pracownikami. Ośrodek ten nie prowadzi własnego toku studiów ani regularnych zajęć dla studentów oraz, w odróżnieniu od dwóch pozostałych jednostek, swojej działalności nie ogranicza do języków i literatur krajów leżących w obszarze zainteresowania (Polska, Czechy, Słowacja, Węgry, Austria, Chorwacja). Podejmowana jest tam każda tematyka mieszcząca się w kompetencjach Wydziału [*Faculty*]. Sama tematyka polska niemal zawsze podejmowana jest w szerszym kontekście Europy Środkowo-Wschodniej. Na samej uczelni funkcjonuje również lektorat i ścieżka polonistyczna w ramach Wydziału [*Department*] Językoznawstwa i Kulturoznawstwa. Od około 30 lat prowadzi ją ta sama osoba, aktualnie szykująca się do przejścia na emeryturę, co stawia przyszłość polonistyki na tej uczelni pod znakiem zapytania.

W opinii naszych rozmówców, zainteresowanie studiami stricte polskimi (skoncentrowanymi na polskim języku i kulturze) jest coraz mniejsze. Dotyczy to jednak nie tylko tematyki polskiej, a wszelkich wąsko zdefiniowanych studiów kulturowo-językowych. Bardziej ceniona jest perspektywa porównawcza z elementami teorii kultury. Osobom, których praca zakwalifikowana jest jako „język i kultura polska” trudno było wytyczyć granice polskości i utożsamianej z nią kultury (przykładem jest tutaj tematyka żydowska lub dziedzictwo wielokulturowych regionów, jak np. Galicja).

Zasięg i odbiorcy działań (w tym zainteresowanie studiami)

Wśród odbiorców programów polonoznawczych w USA i Kanadzie są studenci wybierający polską specjalizację w ramach studiów slawistycznych. Jest to co roku „kilka osób” (między 5 a 10) kończących studia na różnych poziomach (jeden z ośrodków oferuje tylko program licencjacki i doktorski z pominięciem poziomu magisterskiego). Drugą grupą są osoby uczęszczające na zajęcia o polskiej tematyce w ramach studiów slawistycznych lub zajęć ogólnouniwersyteckich. W takich wykładach uczestniczy jednorazowo do 70 osób.

Wśród studentów programów polskich są zarówno osoby polskiego pochodzenia oraz osoby zainteresowane Polską „bezinteresownie” lub biznesowo. Osób kierowanych „bezinteresowną ciekawością” ma być na studiach coraz mniej, co dotyczy ma nie tylko studiów polskich, ale wszelkiej humanistyki i nauk społecznych. Młodzi ludzie w USA studiuja polonistykę i polonoznawstwo często jako dodatkowy kierunek przy ekonomii i biznesie. Podobne zjawisko można zaobserwować w Kanadzie. Są to osoby łączące pragmatyczne myślenie o rynku pracy i karierze ze szczerym zainteresowaniem polską kulturą. Najwięcej (do 50 osób) uczęszcza na zajęcia z filmu polskiego, co może być związane z tym, że wśród studentów zajęcia te uchodzą (niekoniecznie słusznie) za proste i niezobowiązujące w puli dostępnych zajęć ogólnouniwersyteckich. Zjawisko to, podobnie jak ogólny spadek zainteresowania studiami polskimi, jest obserwowane zarówno w USA, jak i w Kanadzie.

Odbiorcami otwartych wykładów, seminariów i konferencji są głównie osoby naukowo zajmujące się tematyką polską, slawistyką lub studiami środkowoeuropejskimi czy „postkomunistycznymi”, co jest swego rodzaju normą w działalności akademickiej, podobnie jak publikacje w międzynarodowych czasopismach naukowych zorientowanych na dyscyplinę lub obszar badań (w tym wypadku jest są to slawistyka, językoznawstwo i kulturoznawstwo). Innego rodzaju działaniem są wydarzenia o charakterze kulturalnym lub popularno-naukowym adresowane również do osób spoza środowiska slawistycznego czy w ogóle akademickiego, które interesują się polską kulturą. Często są to osoby polskiego pochodzenia lub osoby będące w związku z osobami z Polski.

Finanse

Specyfiką amerykańskich i kanadyjskich uczelni jest różnorodność źródeł ich finansowania. Poza budżetami własnymi uniwersytetów i czesnym od studentów (studia w tych krajach są płatne), istnieją różnego rodzaju dotacje i stypendia przyznawane między innymi przez prywatne fundacje, dotacje od sponsorów lub zapisy testamentowe. Niektóre instytucje (ośrodki uniwersyteckie) lub programy studiów są finansowane lub współfinansowane ze źródeł zewnętrznych. Pozyskiwanie funduszy (*fundraising*) bywa kluczowym elementem funkcjonowania tych jednostek i należy również do obowiązków osób zatrudnionych na naukowych stanowiskach. Zdarza się, że w działaniach na rzecz pozyskiwania funduszy uczestniczą stowarzyszenia polonijne. Istnieją również

wyspecjalizowane fundacje zajmujące się zarówno pozyskiwaniem środków, jak i ich przekazywaniem na określone kierunki naukowe. Jedną z nich jest organizacja zajmująca się wspieraniem studiów polskich w USA (lektoratów, programów polonoznawczych, wymiany studentów i kadry naukowej) i działa na rzecz powstawania kolejnych.

W Kanadzie przykładem takiego zewnętrznego finansowania jest ośrodek specjalizujący się w Europie Środkowo-Wschodniej, którego liczony w milionach dolarów kanadyjskich fundusz żelazny (*endowment*) pochodzi od rodziny kanadyjskich przedsiębiorców środkowo-europejskiego pochodzenia. Poszczególne działania (programy wizytujące, wykłady, konferencje i wydarzenia kulturalne) są natomiast finansowane lub współfinansowane przez fundacje związane z diasporami: austriacką, żydowską, czeską, węgierską, chorwacką i, okazjonalnie³, polską oraz przez rządy poszczególnych państw. Udział strony polskiej udział strony polskiej jest obecnie zerowy, a w przeszłości ograniczał się do zakupu biletów lotniczych dla stypendystów z Polski (jedna osoba rocznie).

Z kolei program polski (przypomnijmy, na innej uczelni) finansowany jest częściowo z funduszy żelaznych przeznaczonych na jego funkcjonowanie oraz częściowo z budżetu uniwersytetu i jego sytuacja od 18 lat jest stabilna oraz zabezpieczona na przyszłość. Ze środków od prywatnego darczyńcy finansowane są wizyty studyjne doktorantów z Polski (polonistyka, kulturoznawstwo i medioznawstwo), którzy uczestniczą w seminariach i warsztatach metodologicznych. W programie uczestniczą dwie osoby rocznie, po jednej na semestr, rekrutowane w ramach otwartych konkursów.

W obydwu krajach slawistyka i studia środkowo-europejskie są szczególnie dotknięte kryzysem ekonomicznym i cięciami wydatków na naukę, zarówno w ramach uniwersytetu jak i w skali krajowej, zaś niewielkie zainteresowanie tymi studiami przekłada się również na mniejsze wpływy z chesnego. Jak zauważyła osoba z kanadyjskiego ośrodka, z którą przeprowadzono wywiad, „Kryzys humanistyki jest ważnym kontekstem kryzysu polonistyki i slawistyki”, a wiele programów naukowo-badawczych w obszarze nauk humanistycznych uzależnionych jest od prywatnych sponsorów (osoba ta odwołuje się również do swojego doświadczenia z USA). Co więcej, w opinii tej osoby, zdarza się niepotrzebna konkurencja pomiędzy poszczególnymi programami slawistycznymi.

---

3 Zdaniem dyrektora Ośrodka lokalna polonia przez lata nie wyrażała zainteresowania we wsparciu finansowym.

W obydwu krajach wśród pochodzących z Polski źródeł finansowania wymieniane są: Fundacja Semper Polonia, Senat RP, NAWA, MSZ i placówki dyplomatyczne.

Kontakty i współpraca z instytucjami w Polsce i polskimi placówkami dyplomatycznymi

W Kanadzie przez pewien czas współpracowano z Senatem RP i MSZ RP oraz pozyskiwano fundusze od tych instytucji. Osoba, z którą przeprowadzono wywiad nie była w stanie umieścić tego „epizodu” w czasie. Utrzymywane są również kontakty ze środowiskami polonijnymi, polskimi szkołami i konsulatem. Można tu mówić o współpracy bardziej merytorycznej niż materialnej jak na przykład udział w wydarzeniach kulturalnych organizowanych przez Polonię i przez konsulat. Sam konsulat jest zdaniem TEJ osoby bardziej zainteresowany nauką języka polskiego na poziomie szkół i kursów, a nie uniwersytetów. Z kolei przedstawiciel kanadyjskiego ośrodka środkowo-europejskiego kilkakrotnie składał kurtuazyjne wizyty w Ambasadzie RP, ale spotkania nie doprowadziły do współpracy. Zdaniem rozmówcy, Ambasada zainteresowana była przede wszystkim organizacją pokazów filmów o II Wojnie Światowej. Podobnie w USA, osoba prowadząca studia polskie pozostaje w kontakcie z najbliższym Konsulatem RP, ale ten ma być zainteresowany wydarzeniami o charakterze martyrologicznym (podobną uwagę zgłaszano w ośrodku kanadyjskim). Osoba ta kontaktowała się z NAWA i Senatem RP (doszło nawet do spotkania z byłym dyrektorem NAWA w trakcie jego wizyty w USA), ale na chwilę obecną, kontakty te nie przyniosły rezultatów.

Dodatkowe informacje

Przykładem umiędzynarodowienia studiów polonoznawczych jest projekt realizowany przez jednostkę polonoznawczą z Kanady, która uczestniczyła w projekcie mającym na celu „napisanie historii literatury polskiej”. Projekt realizowany był wspólnie z uniwersytetem w USA i z uniwersytetem w Polsce. W jego ramach zorganizowano kilka międzynarodowych konferencji na temat literatury polskiej w XX i XXI wieku, a efektem końcowym była praca zbiorowa wydana przez wydawnictwo prestiżowego amerykańskiego uniwersytetu.

Pomimo sporadycznych wspólnych inicjatyw, krytycznie oceniana jest współpraca z kanadyjską Polonią, która zdaniem jednej z osób

jest sceptycznie nastawiona do uniwersytetów. Lokalne środowiska polonijne nie są zainteresowane finansowaniem działań podejmowanych przez uczelnie. Zdarzały się sytuacje odwrotne, w których polonijni działacze sami poszukiwali na uniwersytecie pieniędzy na swoją działalność.

Na przykładzie Kanady można również stwierdzić, że ani polskie władze (reprezentowane przez placówki dyplomatyczne) ani Polonia nie są chętne do przekazywania funduszy, w przeciwieństwie do środowisk czeskich, węgierskich, chorwackich, austriackich.

Lektoraty i programy polonoznawcze są zagrożone przez problem z zapewnieniem ciągłości kadr. Wykładowcy przechodzą na emerytury i nie zawsze udaje się znaleźć odpowiednią osobę na ich miejsce. Zdaniem przedstawiciela fundacji wspierającej szkolnictwo wyższe i badania naukowe, sprowadzenie wykładowców z Polski nie jest jednak pożądanym rozwiązaniem, gdyż w USA jest dużo naukowców zabiegających o etaty i ich utrzymanie. Jednak podobnych zastrzeżeń nie miały same osoby zatrudnione na uczelniach.

Szereg polskich uczelni posiada programy dla studentów zagranicznych (*study abroad programs*) oraz szkół letnich języka polskiego. Amerykańskich studentów przyjmują przede wszystkim: Uniwersytet Jagielloński, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Wrocławski. Dla uczestników szczególne znaczenie ma przede wszystkim „atrakcyjność pobytu”.

W ramach informacji ogólnej o stanie studiów polonoznawczych w USA można odnotować zbieranie danych na temat nauki języka polskiego w swoim okręgu konsularnym przez Konsulat RP w Nowym Jorku (co jest częścią globalnych działań polskiego MSZ za pośrednictwem placówek dyplomatycznych, o których słyszeliśmy od przedstawiciela samego MSZ). Z założenia, konsulat raczej monitoruje sytuację, niż wdraża własną agendę.

Istotnym punktem odniesienia dla osób zaangażowanych w studia polonoznawcze w USA i Kanadzie są towarzystwa naukowe i profesjonalne: Polish Studies Association (Towarzystwo Polonoznawcze), Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies (Towarzystwo Studiów Sławistycznych, Wschodnioeuropejskich i Euroazjatyckich), North American Association of Teachers of Polish (Północnoamerykańskie Stowarzyszenie Nauczycieli Języka Polskiego).

Europa

Szwajcaria

Cele i priorytetowe obszary działalności

Deklarowane formalne cele dla tej jednostki to dydaktyka, badania naukowe i upowszechnianie wiedzy. Są one formalnie równoważne, jednak w praktyce skupiają się na nauczaniu języka polskiego oraz zajęciach na temat literatury polskiej. Sama polonistyka stanowi specjalizację w ramach sławistyki.

Miejsce w strukturze uczelni i otoczeniu akademickim oraz zasięg i odbiorcy działań

Sławistyka w Szwajcarii była popularnym kierunkiem w ramach studiów dodatkowych (pobocznych), jednak organizacja studiów uległa zmianie w ostatnich kilku latach, kiedy to decyzją władz uniwersyteckich ze względów finansowych zlikwidowano możliwość studiowania dodatkowych kierunków w niepełnym, małym wymiarze. W konsekwencji liczba studentów sławistyki, a w jej ramach polonistyki, spadła. Sławistyka i polonistyka postrzegane są jako kierunki „egzotyczne” i niewiele osób decyduje się na studiowanie ich w ramach głównego kierunku.

Kontakty i współpraca z instytucjami w Polsce i polskimi placówkami dyplomatycznymi

Jednostka współpracuje z wydziałami sławistyki na innych uniwersytetach w Szwajcarii oraz ośrodkami akademickimi w Polsce takimi jak: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Śląski i Instytut Badań Literackich PAN. Nie posiada doświadczenia systematycznej współpracy z polską administracją. W przeszłości zdarzały się pojedyncze stypendia na wymiany studenckie finansowane przez rządy obydwu krajów.

Dodatkowe informacje

Sytuacja kadrowa uległa tam zmianie w latach 2015 i 2016 po przejściu specjalizujących się w polskiej tematyce profesorów lingwistyki i literaturoznawstwa na emeryturę.

Węgry

Cele i priorytetowe obszary działalności

Priorytetem jest nauka języka polskiego oraz zajęcia na temat literatury polskiej i historii Polskiej. Obecnie nie istnieje odrębna katedra (bądź inaczej wyodrębniona jednostka dedykowana studiom polskim), co jeszcze bardziej koncentruje działania na dydaktyce. W przeszłości podejmowano badania literaturoznawcze i przekładoznawcze, jednak od likwidacji katedry w 2013 roku i ponownym otwarciu polonistyki jako specjalizacji w roku 2018 działania skupiają się na dydaktyce.

Miejsce w strukturze uczelni i otoczeniu akademickim

Polonistyka jako kierunek istnieje na tej uczelni od lat 70., a w początku lat 80. powołano osobną katedrę w ramach slawistyki. Katedra została zamknięta w drugiej dekadzie XXI w. Przez cały okres istnienia katedry w jej prace zaangażowani byli lektorzy z Polski. W okresie jej funkcjonowania poza nauką języka zajmowano się literaturoznawstwem i przekładoznawstwem. Polonistyka została ponownie uruchomiona w 2018 roku jako ścieżka w ramach slawistyki (brak odrębnej katedry lub innej wydzielonej jednostki). Języka polskiego uczy obecnie osoba zatrudniona na pełen etat, oprócz tego zajęcia o polskiej tematyce prowadzą historycy, kulturoznawcy i jeden polonista zatrudnieni na co dzień na innych wydziałach lub na innej uczelni. W okresie istnienia osobnej katedry polskiej regularnie współpracowano z polonistyką z innego węgierskiego uniwersytetu: organizowano wspólne konferencje, opracowano słownik. Obecnie współpraca jest mniej intensywna, co związane jest z reorganizacją wydziału, przerwą w działalności polonistyki oraz ogólnie mniejszym zainteresowaniem studiami polskimi na Węgrzech. Uczestniczono w takich wydarzeniach jak Dzień Polski i Dni Polskiego Kina.

Zasięg i odbiorcy działań (w tym zainteresowanie studiami)

Studentami są Węgrzy interesujący się językami, dawniej (w latach 80-90) zdarzały się wśród nich osoby polskiego pochodzenia.

Kontakty i współpraca z instytucjami w Polsce i polskimi placówkami dyplomatycznymi

W przeszłości jednostka otrzymywała wsparcie merytoryczne i finansowe od Instytutu Polskiego w Budapeszcie. Obecnie utrzymywany jest kontakt z polskim Instytutem Współpracy Polsko-Węgierskiej im. Wacława Felczaka, który wspiera polsko-węgierską wymianę kadry i studentów pomiędzy uniwersytetami. Sporadycznie podejmowane są wspólne inicjatywy z polskimi uczelniami. Brak jest jakichkolwiek kontaktów z Ambasadą RP, chociaż sam Ambasador jest z wykształcenia literaturoznawcą. Placówka dyplomatyczna miała nie przejawiać zainteresowania współpracą z uczelnią, co zdaniem osoby, z którą przeprowadzono wywiad, jest błędem. Dyplomacja i sytuacja polityczna mają jej zdaniem duże znaczenie w rozwoju nauki i ewentualne zaangażowanie Ambasady mogłoby wiele zmienić na tym polu.

Dodatkowe informacje

Zdaniem przedstawiciela węgierskiej jednostki polonoznawczej, istnieje potrzeba przywrócenia zainteresowania Polską do stanu obserwowanego w latach 80. Pomocne na tym polu byłyby działania widoczne w przestrzeni społecznej: wydarzenia promujące Polskę i jej kulturę (festiwale, pokazy filmowe, etc.) w tej miejscowości oraz większa promocja samej polonistyki na uniwersytecie i poza nim.

Szwecja

Cele i priorytetowe obszary działalności

Pomimo obowiązku prowadzenia badań, działalność zdecydowanie skupia się na dydaktyce. W niewielkim tylko stopniu prowadzone są badania literaturoznawcze, teorie tłumaczenia, trochę studia kulturoznawcze, łączone polonoznawcze z innymi, np. sławistycznymi, rusycystycznymi, germanistycznymi. W ramach programu polskiego zatrudnione są 2 osoby na 1.5 etatu, program wspierany jest przez wykładowców innych języków słowiańskich z tej samej uczelni.

Miejsce w strukturze uczelni i otoczeniu akademickim

Polonistyka wykładana jest jako jeden z 14 kierunków w ramach Instytutu Języków Współczesnych na jednym z uniwersytetów. Absolwenci i absolwentki tego kierunku są formalnie slawistami. Na I stopniu studiów jest to kierunek, na który składa się zestaw kursów i przedmiotów. Na II stopniu jest to specjalizacja w ramach slawistyki.

Zasięg i odbiorcy działań (w tym zainteresowanie studiami)

Można wydzielić 3 grupy studentów: Polacy (studenci z Polski, dla których zajęcia polonoznawcze stanowią łatwy sposób na wyrobienie niezbędnej ilości punktów za udział w zajęciach), osoby polskiego pochodzenia; osoby zainteresowane Polską oraz pozostające w związkach z Polakami i Polkami. Dzięki wdrażanemu od 15 lat systemowi zdalnego nauczania zajęcia cieszą się większym zainteresowaniem niż studia polonoznawcze prowadzone konwencjonalnymi metodami na innym szwedzkim uniwersytecie. Kurs polonoznawczy rozpoczyna zwykle około 100 osób, ale tylko dwie dochodzą do etapu finalizacji pracy magisterskiej.

Kontakty i współpraca z instytucjami w Polsce i polskimi placówkami dyplomatycznymi

W przeszłości, na swój wniosek, otrzymywano podręczniki do nauki języka polskiego z konsulatu RP. Zostało to pozytywnie ocenione, chociaż problematyczne było dostosowanie ich treści do szwedzkich realiów oraz systemu zdalnego nauczania. Na chwilę obecną jednostka nie pozyskuje środków z konsulatu (obecny konsul w mniejszym niż poprzednik stopniu interesuje się sprawami nauki). Nie posiadają wiedzy na temat dostępnych środków z polskich źródeł, zdaniem osoby, z którą przeprowadzono wywiad, konsulatu o nich nie informuje, a powinien. Większe zainteresowanie państwa polskiego, zwłaszcza konsulatu, byłoby korzystne dla obydwu stron. Zdaniem tej osoby, uczelnia chętnie przyjmie symboliczną wizytę konsula raz w roku, co stanowiłoby sygnał dla macierzystego uniwersytetu, że istnieje zainteresowanie polonoznawstwem. Tak małe kierunki jak polonistyka potrzebują wsparcia na różnych poziomach oraz muszą wykazać się aktywnością

w celu zachowania etatów (i ich części). Na tym polu wiele może zależeć od polskich dyplomatów. Szwedzcy polonoznawcy biorą udział w wydarzeniach Instytutu Polskiego w Sztokholmie (są to wieczory poezji, spotkania z okazji Nagród Nobla dla polskich pisarzy, i tym podobne).

Dodatkowe informacje

Dawniej w Szwecji funkcjonowały 4 polonistyki, obecnie są tylko dwie, które utrzymują kontakt i podejmują sporadyczną współpracę między sobą. W ostatnim czasie brak współpracy z zagranicą, ale utrzymywane są różne kontakty, np. mały projekt dot. antologii kontaktów polsko-szwedzkich w ramach polonistik. Sporadycznie pracownicy uczestniczą w kongresach i konferencjach, częściej w obszarze sławistyki niż polonistyki.

Warto raz jeszcze zaznaczyć, że dydaktyka ma od 15 lat charakter głównie zdalny, co może stanowić potencjalne ułatwienie dla współpracy międzynarodowej (choć w tej formule nie sprawdzają się na przykład wymiany studenckie). W formule zdalnej mogłoby natomiast sprawdzić się zatrudnianie wykładowców i lektorów.

Serbia

Cele i priorytetowe obszary działalności

Jednostka działająca przy jednym z serbskich uniwersytetów podobnie koncentruje się na dydaktyce, chociaż podobnie jak w powyższych przypadkach od pracowników naukowych wymagana jest aktywność badawcza. Dyscypliny, w ramach których wykładana jest wiedza o Polsce to literaturoznawstwo i językoznawstwo. Dodatkowym obszarem zainteresowania są języki mniejszości (północną Serbię zamieszkuje nieliczna polska mniejszość).

Miejsce w strukturze uczelni i otoczeniu akademickim

Polonistyka jest oferowana jako jeden z kierunków w ramach języków słowiańskich wykładanych na dedykowanej im jednostce (katedra). Katedra Języków Słowiańskich na Uniwersytecie, w tym polonistyka (kierunek), bohemistyka, rusycystyka itd. Lektorat polski działa

nieprzerwanie od lat 50., a w jego tworzenie zaangażowany był lektor sprowadzony z Polski. Obecnie polonoznawstwem zajmuje się 6 osób, w tym kontraktowy lektor z Polski. Sytuacja jednostki postrzegana jest jako stabilna, a zainteresowanie studentów i poziom zatrudnienia od 20 lat utrzymuje się na tym samym poziomie.

Zasięg i odbiorcy działań (w tym zainteresowanie studiami)

Studia odbywają się na trzech poziomach: licencjackim, magisterskim i doktorskim.

Każdy student ma możliwość wyjazdu do Polski na wymianę. Wymiany odbywają się w różnych zakresach, są to zarówno szkoły letnie, jak i programy semestralne i są finansowane przez stronę polską. Studentami są przede wszystkim Serbowie zainteresowani Polską (samo zainteresowanie naszym krajem w Serbii utrzymuje się na wysokim poziomie od co najmniej 20 lat) przy czym motywacją dla niektórych jest to, że nie dostali się na inne kierunki.

Polski jako pierwszy język (główną specjalizację) w ramach sławistyki wybiera 35–40 osób oraz podobna liczba wybiera język polski jako obowiązkowy drugi język słowiański. Jednostka współpracuje z polonistyką na innej serbskiej uczelni (w innym mieście). Podejmowane są również okazjonalne wspólne działania z polonistyką w Chorwacji i w Ukrainie.

Kontakty i współpraca z instytucjami w Polsce i polskimi placówkami dyplomatycznymi

Jednostka współpracuje z NAWA w zakresie pozyskiwania lektorów języka polskiego (należy jednak pamiętać, że ze wsparcia lektorów z Polski korzystano od początku funkcjonowania polonistyki, a więc ponad pół wieku przed powstaniem NAWA). Jej pracownicy bardzo dobrze oceniają program „Lektorzy” oferowany przez Agencję. Utrzymywane są również kontakty z Uniwersytetem Śląskim, Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Warszawskim oraz Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem Opolskim i Instytutem Śląskim w Opolu. Przedmiotem współpracy są między innymi wymiany studenckie (w tym wyjazdy w ramach programu Erasmus) i pozyskiwanie literatury.

Zdaniem osoby, z którą przeprowadzono wywiad, możliwości współpracy ze stroną polską nie są w pełni wykorzystywane. Możliwość

wymiany studentów i kadry oraz oferty stypendialne zasługują na rozszerzenie. Potrzebne jest również wsparcie techniczne. Wiele na tym polu zależeć może od Ambasady RP.

Wnioski

- Studia polonoznawcze zorientowane są przede wszystkim na język i kulturę, która wykładana jest i badana w ramach slawistyki i sławianoznawstwa (Slavic languages and literatures, Languages and cultural studies) oraz studiów środkowo-wschodnio-europejskich (Central and Eastern European Studies). Sławistyka i studia środkowo-wschodnio-europejskie zdominowane są przez tematykę rosyjską (język i kultura).
- Według osób zaangażowanych w funkcjonowanie studiów polskich, daje się zaobserwować spadek zainteresowania polską tematyką i nauką języka, co jednak nie jest tożsamy z brakiem zapotrzebowania na tego rodzaju kursy i programy nauczania, które odpowiednio zorganizowane mogą być atrakcyjne.
- Problematiczną wydają się sama próba definicji „zapotrzebowania” na polskie studia i mierzenia ich „sukcesów”. Zarówno z punktu widzenia samej nauki i jej rozwoju, jak i interesów państwa polskiego, funkcjonowanie nawet niewielkich i kosztownych inicjatyw pomaga tworzyć (podtrzymywać istnienie) globalnych ekspertów od spraw polskich oraz osób przychylnie patrzących na ten kraj i jego mieszkańców.
- Studia polonoznawcze stanowią integralną część uniwersyteckich programów i szeroko pojętej humanistyki. Ich kondycja i ewentualne zapotrzebowania powinny być rozpatrywane z uwzględnieniem szerszego kontekstu studiów językowych, kulturowych czy tzw. *area studies* w poszczególnych krajach i na poszczególnych uczelniach i pozauniwersyteckich jednostkach naukowo-badawczych. Istotny na tym polu jest kontekst samych nauk humanistycznych i społecznych, reorganizacja studiów oraz sposoby finansowania szkolnictwa wyższego i badań naukowych. Warto mieć na uwadze fakt, że w większości krajów i na różnych kontynentach humanistyka i nauki społecznej są niedofinansowane, często postrzegane jako mało atrakcyjne i jako takie muszą zabiegać o zainteresowanie studentów i podmiotów finansujących.
- Jednostki polonoznawcze we własnym zakresie współpracują z polskimi uczelniami w zakresie wymian studenckich, programów

wizytujących dla studentów i wykładowców, wspólnych konferencji i przedsięwzięć wydawniczych.

- Niewielki jest natomiast zakres współpracy z polską administracją publiczną. Ten ograniczony zakres współpracy tłumaczony jest brakiem lub niedoborem skoordynowanych działań informacyjnych i programów finansowych. Niektórzy nasi respondenci wskazywali na niezrozumienie przez decydentów i dyplomatów specyfiki funkcjonowania instytucji naukowych w danych krajach. Można wręcz zaryzykować stwierdzenie, że osoby reprezentujące państwo polskie za granicą postrzegają promocję języka i kultury polskiej w wąskich kategoriach, na ogół nie przystających do zapotrzebowani jednostek naukowych. Niektóre wypowiedzi wprost sugerują, że współpraca w ostatnich latach pogorszyła się z powodu braku zainteresowania reprezentantów polskich placówek dyplomatycznych.
- Lektoraty i programy polonoznawcze są zagrożone przez problem z zapewnieniem ciągłości kadr. Wykładowcy przechodzą na emerytury i nie zawsze udaje się znaleźć odpowiednią osobę na ich miejsce.
- Istnieją oczekiwania i nadzieje jednostek polonoznawczych wobec polskich placówek dyplomatycznych oraz Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej w zakresie finansowym, organizacyjnym i merytorycznym. Duże nadzieje pokładane są w nowej dyrekcji NAWA.

Rekomendacje

- W związku z oczekiwaniami związanymi z NAWA, agencja ta (lub inna agencja wykonawcza MNiSW) powinna rozwijać programy kierowane do jednostek polonoznawczych na świecie.
- Stworzenie listy dobrych praktyk na przykładzie funkcjonowania innych programów naukowo-badawczych zorientowanych na studia nad danym językiem, państwem lub regionem w UE, USA i Kanadzie. W zakres takich praktyk wchodziłaby współpraca (wsparcie finansowe, merytoryczne i organizacyjne) ze środowiskami diaspory, władzami danych krajów i zewnętrznymi donatorami. Ciekawych przykładów mogą dostarczyć, przywoływane przez niektórych rozmówców: ukrainoznanstwo w Kanadzie, studia litewskie na University of Illinois (Chicago, USA), globalna sieć akademickich ośrodków austriackich (Kanada, USA, Izrael, Austria, Czechy, Holandia, Węgry). Rozszerzając

zaś punkt odniesienia poza kontekst Europy Środkowo-Wschodniej i bezpośrednio sugestie naszych rozmówców i rozmówczyń, warto również wziąć pod uwagę programy dotyczące języków nie posiadających równie silnej międzynarodowej pozycji jak niemiecki, francuski, rosyjski czy hiszpański lub chiński. Potencjalnie interesujące mogą być na przykład studia skandynawskie, hellenistyczne, koreańskie lub południowo-wschodnio-azjatyckie. Dobrym pomysłem może być zatem przeprowadzenie krótkiego badania na temat tego rodzaju rozwiązań w programach dotyczących języków i kultur wybranych krajów i regionów.

- Należy odejść od rozpatrywania studiów polskich w wąskich kategoriach homogenicznej kultury narodowej. Globalne polonoznawstwo może wiele zyskać na pogłębieniu współpracy z nauką o krajach ościennych i sąsiadujących z Polakami narodach. Taka wspólna perspektywa jest już wypracowywana w ramach studiów środkowo-wschodnio-europejskich, sławistycznych czy „postkomunistycznych”. Polskie instytucje zainteresowane rozwojem studiów polskich na świecie powinny podążać w tym samym kierunku wpierając nie tylko jednostki skoncentrowane na Polsce, ale także badania nt. Polski w ramach tych szerszych tematów.
- W kontekście malejącego zainteresowania studiami polonoznawczymi oraz sławistyką i studiami środkowo-europejskimi, zmiana form nauczania mogłaby przywrócić zainteresowanie polską tematyką. Warto zatem rozpatrzyć naukę języka polskiego czy organizację wykładów o polskiej tematyce nie w formie osobnych studiów, a kursów oferowanych studentom różnych kierunków.
- W kontekście wspomnianego we „Wnioskach” braku współpracy pomiędzy polskimi placówkami dyplomatycznymi, należy zastanowić się nad możliwymi zmianami w tym zakresie. Dobrą praktyką mogłoby być zobowiązanie dyplomatów do kontaktowania się z wybranymi ośrodkami naukowymi w ich okręgach konsularnych.
- Przy wielu głosach uzasadnionej krytyki przechodzenia uniwersytetów na zdalny tryb nauczania i zajęcia w trybie online, warto zastanowić się nad potencjałem tego modelu nauczania przy współpracy z jednostkami polonoznawczymi. Takie oferty (specjalistyczne kursy online) mogłyby zostać opracowane we współpracy zagranicznych ośrodków z polskimi uczelniami i Instytutami Polskimi za granicą przy wsparciu instytucji państwa polskiego.

**Załącznik 1. Lista jednostek podejmujących studia polonoznawcze
w Europie i Ameryce Północnej**

Lp.	Jednostka polonoznawcza	Jednostka nadrzędna	Kraj	www
1	Institut für Slawistik	Universität Graz	Austria	https://slawistik.uni-graz.at/de/institut/
2	Institut für Slawistik	Universität Wien	Austria	https://slawistik.univie.ac.at/
3	Katedra za poljski jezik i književnost	Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu	Chorwacja	https://web2020.ffzg.unizg.hr/
4		Uniwerytet – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku	Chorwacja	https://www.ffos.unios.hr/kzs
5	Department of Central European Studies	The Faculty of Arts at Charles University	Czechy	https://kses.ff.cuni.cz/en
6	Katedra slavistiky / Department of Slavonic Studies	Ostravská univerzita	Czechy	https://ff.osu.cz/ksl/
7	Katedra slavistiky/Department of Slavic Studies	Univerzita Palackého v Olomouci	Czechy	https://www.ff.upol.cz/ksl/sekce-polonistiky/
8	Ústav slavistiky	Masarykova univerzita Brno	Czechy	https://www.phil.muni.cz/o-nas/organizacni-struktura/212700-ustav-slavistiky
9	Centre de civilisation polonaise	Universite Paris IV-Sorbonne	Francja	
10	Département Etudes romanes, slaves et orientales parcours polonais	Université Lille 3	Francja	
11	Etudes slaves	Universite Paris IV-Sorbonne	Francja	http://lettres.sorbonne-universite.fr/faculte-des-lettres/ufr/langues/etudes-slaves
12		Institut national des langues et civilisations orientales	Francja	http://www.circe.paris-sorbonne.fr/?lang=fr
13	Section de Polonistique/ Département des Langues Etrangères	Université de Toulouse II	Francja	
14	Section Slavistique - Polonais	Université de Toulouse	Francja	https://slavistique.univ-tlse2.fr/
15	Facultad de Filología, Departamento de Filología Alemana y Filología Eslava	Univrsidad Complutense Madrid	Hiszpania	https://www.ucm.es/filologiaalemanayfilologiaeslava/

16	Russische en Slavische studies	University of Amsterdam	Holandia	https://www.uva.nl/en/shared-content/programmas/nl/bachelors/russische-en-slavische-studies/russische-en-slavische-studies.html
17	Katedra Studiów Polskich	Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie	Izrael	
18		Canadian Polish Research Institute, Toronto	Kanada	http://www.canadianpolishinstitute.org/index.html
19	Department of Central, Eastern and Northern European Studies	University of British Columbia, Vancouver	Kanada	https://cenus.ubc.ca/undergraduate/slavic-studies/polish-language-program/
20	Department of Modern Languages and Cultural Studies	University of Alberta, Edmonton	Kanada	https://www.ualberta.ca/modern-languages-and-cultural-studies/index.html
21	Wirth Institute for Austrian and Central European Studies	University of Alberta, Edmonton	Kanada	https://www.ualberta.ca/wirth-institute/index.html
22	German and Slavic Studies	University of Manitoba, Winnipeg	Kanada	https://umanitoba.ca/faculties/arts/departments/german_and_slavic/polish/index.html
23	Polish Language and Culture	University of Ottawa, Ottawa	Kanada	https://arts.uottawa.ca/modernlanguages/languages/polish
24	Polish Program	University of Toronto, Toronto	Kanada	http://sites.utoronto.ca/slavic/polish/index.html
25		Kwantlen Polytechnic University	Kanada	https://www.kpu.ca/exchange/go-on-exchange/deciding-to-go/partner-schools/swps-university-social-sciences-and-humanities
26		University of Victoria, Victoria BC	Kanada	https://continuingstudies.uvic.ca/languages-and-travel/courses/polish-introductory#/collapse-Four
27		Polish Institute of Arts and Sciences in Canada, Montreal	Kanada	https://www.polishinstitute.org/english
28		Concordia University, Montreal	Kanada	https://www.concordia.ca/students/exchanges/field-schools/sites-violence-communities.html
29	Maison internationale	Université de Montréal	Kanada	http://maisoninternationale.umontreal.ca/etudieraetranger/pologne.htm
30	Polonistikos centras	Vilniaus universitetas	Litwa	http://www.filpol.flf.vu.lt/
31	Centrum Języka i Literatury Polskiej	Daugavpils Universitāte	Łotwa	
32	Centrum Polonistyczne	Latvijas Kultūras Akadēmija	Łotwa	

33	Centrum Polonistyki i Bohemistyki	Latvijas Universitāte	Łotwa	
34	Abteilung Slavistik	Johannes Gutenberg-Universität Mainz	Niemcy	https://www.slavistik.uni-mainz.de/
35		Aleksander-Brückner-Zentrum für Polenstudien	Niemcy	http://www.aleksander-brueckner-zentrum.org/pl/strona-glowna/aktuelles/
36		Deutsches Polen-Institut	Niemcy	https://www.mod-langs.ox.ac.uk/polish
37	Institut für Slavische Philologie	Ludwig-Maximilians-Universität München	Niemcy	https://www.slavistik.uni-muenchen.de/index.html
38	Institut für Slavistik	Justus-Liebig-Universität Gießen	Niemcy	https://www.uni-giessen.de/fbz/fb05/slavistik/Institut
39	Institut für Slavistik	Christian-Albrechts-Universität zu Kiel	Niemcy	https://www.slavistik.uni-kiel.de/de
40	Institut für Slavistik	Universität Leipzig	Niemcy	https://slavistik.philol.uni-leipzig.de/start/
41	Institut für Slavistik	Universität Potsdam	Niemcy	https://www.uni-potsdam.de/de/slavistik/
42	Institut für Slavistik	Carl von Ossietzky Universität Oldenburg	Niemcy	https://uol.de/slavistik/das-institut/profil/
43	Institut für Slawistik	Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald	Niemcy	https://slawistik.uni-greifswald.de/
44	Institut für Slawistik und Hungarologie	Humboldt-Universität zu Berlin	Niemcy	https://www.slawistik.hu-berlin.de/de/institut/profil
45	Institut für Slawistik und Kaukasusstudien	Friedrich-Schiller-Universität Jena	Niemcy	https://www.gw.uni-jena.de/slawkauk
46	Instituts für Slavistik	Universität Regensburg	Niemcy	https://www.uni-regensburg.de/sprache-literatur-kultur/slavistik/institut/index.html
47	Seminar für Slavistik	Friedrich-Schiller-Universität Jena	Niemcy	https://www.slavistik.uni-halle.de/
48	Seminar für Slavistik	Ruhr-Universität Bochum	Niemcy	http://www.slavistik.ruhr-uni-bochum.de/
49	Slavische Seminar	Universität Tübingen	Niemcy	https://uni-tuebingen.de/fakultaeten/philosophische-fakultaet/fachbereiche/neuphilologie/slavisches-seminar/aktuell/

50	Slavisches Institut	Universität Heidelberg	Niemcy	https://www.slav.uni-heidelberg.de/
51	Slavistik	Otto-Friedrich-Universität Bamberg	Niemcy	
52	Zentrum für Interdisziplinäre Polenstudien	Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą	Niemcy	https://www.zip.europa-uni.de/pl/index.html
53	Centre for Slavic and Eastern European Studies	University of Oslo	Norwegia	https://www.hf.uio.no/ilos/english/research/centre-slavic-and-east-europe/index.html
54	Department of Literature, Area Studies and European Languages	Faculty of Humanities, University of Oslo	Norwegia	https://www.hf.uio.no/ilos/english/
55	Katedra za slavistiku	Univerziteta u Beogradu	Serbia	
56	Inštitút stredoeurópskych štúdií	Prešovská univerzita v Prešove	Słowacja	https://www.unipo.sk/filozoficka-fakulta/instituty-fakulty/iss/
57	Katedra slovanských filológií	Univerzita Komenského v Bratislave	Słowacja	https://fphil.uniba.sk/ksf/
58	Katedra slovanskych jazykov / Polonistika	Univerzita Mateja Bela (UMB) v Banskej Bystrici	Słowacja	https://www.ff.umb.sk/katedry/katedra-slovanskych-jazykov/polonistika/
59	Oddelek za slavistiko	Univerza v Ljubljani	Słowenia	https://slavistika.net/
60	Institut des langues et littératures slaves	Université de Fribourg	Szwajcaria	https://www.issl.unibe.ch/index_eng.html
61	Slavisches Seminar	Universität Zürich	Szwajcaria	https://www.slav.uzh.ch/de.html
62	Institutionen för moderna språk	Uppsala universitet Lyssna	Szwecja	https://www.moderna.uu.se/
63	Slaviska institutionen	Stockholms universitet	Szwecja	https://www.slav.su.se/
64	German, Nordic and Slavic+ (Polish Program)	University of Wisconsin-Madison	USA	https://gns.wisc.edu/languages/polish/
65		Kent State University	USA	https://www.kent.edu/cas/studyabroad/poland
66		Clemson University	USA	https://terradotta.app.clemson.edu/index.cfm?FuseAction=programs.ViewProgram&Program_ID=10249

67	Arts and Sciences - Social Sciences	University of Alaska South-east, Fairbanks	USA	https://www.uas.alaska.edu/dir/jtradziowski.html
68	BA Program in Polish (Slavic Studies), Dept. of Classical & Modern Languages, Literatures and Cultures	Wayne State University, Detroit	USA	https://clas.wayne.edu/languages/bachelors/polish
69	Center for Russian, East European, and Eurasian Studies (CREES)	University of Michigan	USA	https://ii.umich.edu/crees/about-us.html
70	Center for Russian, East European, and Eurasian Studies (CREES)	University of Virginia	USA	https://www2.virginia.edu/crees/
71	Center for Russian, Eurasian and Eastern European Studies	University of North Carolina, Chapel Hill	USA	https://cseees.unc.edu/
72	Department of Slavic Languages and Literatures, Polish Studies Program	University of Illinois-Urbana	USA	https://slavic.illinois.edu/directory/profile/ggasyna
73	Central & East European Studies	University of Colorado, Boulder	USA	https://www.colorado.edu/artsandsciences/central-east-european-studies-certificate
74	Centre for Russian, East European and Eurasian Studies	Stanford University	USA	https://crees.stanford.edu/
75		College of Architecture and Design (wymiana, wizyty studyjne)	USA	https://archdesign.utk.edu/study/study-abroad/poland/
76	College of Liberal Arts and Sciences, Polish Studies Programme	University of Florida, Gainesville	USA	https://catalog.ufl.edu/UGRD/courses/las_ls_mod_for_lang_polish/
77	Columbus School of Law	Catholic University of America	USA	https://www.law.edu/academics/summer-abroad/poland/study-abroad-faculty-poland.html
78	Copernicus Center for Polish Studies	University of Michigan	USA	https://ii.umich.edu/polish
79	Department of Slavic, East European and Eurasian Languages and Cultures, Polish Studies Program	University of California, Los Angeles	USA	https://slavic.ucla.edu/
80	Department of Foreign Languages and Literature (Polish Program)	University of Wisconsin-Milwaukee	USA	https://uwm.edu/polish/people/
81	Department of Modern Languages and Classics	University of Alabama, Tuscaloosa	USA	

82	Department of Political Science	University of Notre Dame, Notre Dame	USA	https://directory.library.nd.edu/directory/subjects/74
83	Department of Slavic and Baltic Languages and Literatures; Polish, Russian, and Lithuanian Studies	University of Illinois-Chicago	USA	https://prls.uic.edu/
84	Department of Slavic and Eurasian Studies (inc. Polish Culture & Language)	University of Texas, Austin	USA	https://liberalarts.utexas.edu/languages/slavic-urasian-studies/polish.php
85	Department of Slavic Languages	Georgetown University, Washington	USA	https://slaviclanguages.georgetown.edu/#
86	Department of Slavic Languages & Literatures	University of Pittsburgh	USA	https://www.slavic.pitt.edu/
87	Department of Slavic Languages and Literatures	Stanford University	USA	https://dlcl.stanford.edu/departments/slavic-languages-and-literatures/about https://languages.ufl.edu/academics/llc-languages/polish-studies/
88	Department of Slavic Languages and Literatures	University of California, Berkeley	USA	http://slavic.berkeley.edu/
89	Department of Slavic Languages and Literatures	University of Southern California	USA	https://dornsife.usc.edu/sll/
90	Department of Slavic Languages and Literatures	Yale University	USA	https://slavic.yale.edu/
91	Department of Slavic Languages and Literatures	Indiana University Northwest	USA	https://www.slavic.northwestern.edu/undergraduate/cultures/polish.html
92	Department of Slavic Languages and Literatures Polish Studies	University of Chicago	USA	https://slavic.uchicago.edu/courses
93	Department of Slavic Languages and Literatures Polish Studies	Northwestern University, Evanston	USA	https://www.slavic.northwestern.edu/undergraduate/cultures/polish.html
94	Department of Slavic Languages and Literatures (inc. Polish)	University of Washington, Seattle	USA	https://slavic.washington.edu/fields/polish
95	Department of Slavic Studies	Brown University	USA	https://www.brown.edu/academics/slavic-studies/
96	Department of Russian and Slavic Studies	University of Arizona, Tucson	USA	
97	East Central European Center,	Columbia University, NY	USA	https://ece.columbia.edu/
98	Katedra Studiów Polskich	Columbia University	USA	

99	Kościuszko Chair of Polish Studies	Institute of World Politics, Washington DC	USA	https://www.iwp.edu/the-kosciuszko-chair-of-polish-studies/
100	Language Center, courses in Polish	University of Minnesota	USA	https://cla.umn.edu/language-center/students/courseshare/courseshare-courses
101	Languages, Literatures, and Linguistics (Polish Language)	Syracuse University	USA	https://thecollege.syr.edu/languages-literatures-and-linguistics/polish-language/
102	Modern Languages & Cultures (Slavic & East European Studies)	Baylor University	USA	https://www.baylor.edu/mlc/index.php?id=951254
103	Penn Language Center (Polish Language)	University of Pennsylvania	USA	https://plc.sas.upenn.edu/polish
104	Polish and Polish American Studies	Central Connecticut State University, New Britain	USA	https://www.ccsu.edu/polishstudies/
105	Polish Language Program, Department of Romance Studies	Cornell University, Ithaca	USA	https://romancestudies.cornell.edu/polish-undergraduate
106	Polish Language Program, Department of Slavic Languages & Literatures	Harvard University	USA	https://slavic.fas.harvard.edu/pages/polish-language-program
107	Polish Program, Hunter College	City University of New York	USA	http://www.hunter.cuny.edu/classics/russian/polish
108	Polish Studies Center	Indiana University, Bloomington	USA	https://polish.indiana.edu/about/index.html
109	Polish Studies Minor	Loyola University	USA	https://www.luc.edu/polishstudies/index.shtml
110	Polish Studies Program at the University at Buffalo	State University of New York	USA	https://polishstudies.buffalo.edu/
111	Polski Instytut Naukowy w Ameryce	New York	USA	http://www.piasa.org/index.html
112	Russian and East European Languages and Literatures	Rutgers University, New Brunswick	USA	https://reell.rutgers.edu/academics/undergraduate/courses-undergraduate/master-course-list/29-polish-courses/39-polish
113	Russian, Eurasian and Polish Studies	University of Massachusetts, Amherst	USA	https://www.umass.edu/russian-eurasian-polish-studies/slavic-courses
114	School of Art (U.S.–Poland Exchange Program)	University of Tennessee	USA	https://art.utk.edu/u-s-poland-exchange-program/
115	School of International Letters and Cultures	Arizona State University, Tempe	USA	https://silc.asu.edu/content/polish

116	Skalny Center for Polish and Central European Studies	University of Rochester	USA	http://www.sas.rochester.edu/psc/CPCES/index.html
117	Slavic and East European Studies	West Virginia University	USA	https://worldlanguages.wvu.edu/students/undergraduate-students/sees
118	Slavic and Eurasian Studies (inc. Polish Culture & Language)	Duke University	USA	https://slaviceurasian.duke.edu/undergraduate/minor/polish-culture-language
119	Slavic Studies Department	Connecticut College	USA	https://www.conncoll.edu/academics/majors-departments-programs/departments/slavic-studies/
120	The Melikian Center: Russian, Eurasian & East European Studies, Critical Languages Institute	Arizona State University, Tempe	USA	https://melikian.asu.edu/cli/polish
121	The Polish Center of Discovery & Learning	Elms College, Chicopee, Massachusetts	USA	http://polishcenter.net/
122	The Polish Studies Initiative, Center for Slavic and East European Studies	Ohio State University	USA	https://slaviccenter.osu.edu/about/polish-studies
123		Fundacja Kościuszkowska	USA	https://www.thekf.org/
124	Department of Literatures, Cultures & Languages	University of Connecticut	USA	https://languages.uconn.edu/
125	Department of Romance, German & Slavic Languages & Literatures // The Language Center	George Washington University	USA	https://rgsll.columbian.gwu.edu/
126	Department of World Languages	University of South Florida	USA	https://www.usf.edu/arts-sciences/departments/world-languages/
127	College of Liberal Arts and Social Sciences (Modern Languages)	DePaul University, Chicago	USA	https://catalog.depaul.edu/colleges-schools/liberal-arts-social-sciences/modern-languages/
128	Department of World Languages and Cultures	Iowa State University	USA	https://language.iastate.edu/
129	Slavic and Eurasian Languages & Literatures	University of Kansas	USA	https://slavic.ku.edu/
130	Szlavisztikai Intézet	Debreceni Egyetem (University of Debrecen)	Węgry	http://szlavisztika.unideb.hu/en/home
131		British Association for Slavonic & East European Studies	Wielka Brytania	http://basees.org/

132	Cambridge Polish Studies, Department of Slavonic Studies Faculty of Modern and Medieval Languages	University of Cambridge	Wielka Brytania	https://www.mml.cam.ac.uk/polish
133	Faculty of Medieval & Modern Languages	University of Oxford	Wielka Brytania	
134	Faculty of Medieval & Modern Languages	University of Oxford	Wielka Brytania	
135	Russian and East European Studies	School of Arts, Languages and Cultures University of Manchester	Wielka Brytania	https://www.alc.manchester.ac.uk/modern-languages/study/languages/russian-studies/
136	School of Modern Languages & Cultures	University of Glasgow	Wielka Brytania	https://www.gla.ac.uk/schools/mlc/
137	The Russian and Eurasian Studies Network	University of Manchester	Wielka Brytania	https://www.alc.manchester.ac.uk/modern-languages/research/russian-studies/resn/
138	UCL School of Slavonic and East European Studies (SSEES)	University College London	Wielka Brytania	https://www.ucl.ac.uk/ssees/ucl-school-slavonic-and-east-european-studies-ssees
139	Dipartimento di Studi Linguistici e Letterari - DiSSL	Università degli Studi di Padova	Włochy	https://www.disll.unipd.it/
140	Dipartimento di Filologia, Letteratura e Linguistica	Università di Pisa	Włochy	https://www.fileli.unipi.it/
141	Dipartimento di Formazione, Lingue, Intercultura, Letterature e Psicologia	Università degli Studi di Firenze	Włochy	https://www.forlilpsi.unifi.it/
142	Dipartimento di Lettere Lingue Arti. Italianistica e culture comparate	Università degli Studi di Bari "Aldo Moro"	Włochy	https://www.uniba.it/ricerca/dipartimenti/lelia
143	Dipartimento di Lingue e Culture Moderne	Università di Genova	Włochy	http://www.disclit.unige.it/
144	Dipartimento di Lingue e Letterature Straniere	Università degli Studi di Milano „La Statale	Włochy	http://www.lingue.unimi.it/ecm/home
145	Dipartimento di Lingue e Letterature Straniere e Culture Moderne	Università degli Studi di Torino	Włochy	http://www.dipartimentolingue.unito.it/ , https://polonistica.wixsite.com/torino
146	Dipartimento di Lingue e Letterature, Comunicazione, Formazione e Società - DILL	Università degli Studi di Udine	Włochy	https://www.uniud.it/uniud/it/didattica/corsi-offerta/area-umanistica-formazione/lingue-comunicazione-formazione/laurea/lingue-e-letterature-straniere
147	Dipartimento di Lingue, Letterature e Culture Moderne	Università di Bologna	Włochy	https://lingue.unibo.it/it

148	Dipartimento di Storia, Patrimonio Culturale, Formazione e Società	Università degli Studi di Roma „Tor Vergata”	Włochy	http://www.lettere.uniroma2.it/it/pagina-base/offerta-didattica
149	Dipartimento di Studi Europei Americani e Interculturali - SEAI	Università di Roma „La Sapienza”	Włochy	https://web.uniroma1.it/seai/?q=it
150	Dipartimento di Studi Letterari, Linguistici e Comparati	Università degli Studi di Napoli “L’Orientale”	Włochy	http://www.unior.it/didattica/17304/2/lingue-e-culture-comparate.html
151	Dipartimento di Studi Linguistici e Culturali Comparati	Facoltà di Lingue e Letterature Straniere - Università degli Studi di Venezia Ca’ Foscari	Włochy	https://www.unive.it/pag/16966